



ШУДАРГА ЁС,  
ХӨГЖИЛ  
ДЭВШИЛД



# ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ СУДАЛГААНЫ МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАХ, ТАЙЛАНГ БЭЛТГЭЖ, ҮР ДҮНГ ОЛОН НИЙТЭД МЭДЭЭЛЭЛ ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

---

БАГЦ-2: "ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ШУДАРГА  
БАЙДЛЫН ТАЛААР АЛБАН ХААГЧДААС АВАХ  
СУДАЛГАА"-НЫ ТАЙЛАН

## ТАЛАРХАЛ

---

Энэхүү судалгааны тайланг “Төрийн байгууллагын шударга байдлын талаар **албан хаагчдаас** авах судалгаа”-ны ажлын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн хүрээнд боловсрууллаа.

Энэхүү судалгааны ажлыг хэрэгжүүлэх боломжийг олгосон, судалгааны ажлын явцад үнэтэй зөвлөгөө, удирдамж, мэдээллээр хангасан “Авлигатай тэмцэх газар”-ын хамт олон, төрийн байгууллагуудын хувийн ашиг сонирхол болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтнуудад талархал илэрхийлье.

Судалгаанд идэвхтэй хамрагдсан төрийн байгууллагын албан хаагчид болон мэдээлэл цуглуулах ажлыг чадварлаг гүйцэтгэсэн талбарын судлаачдадаа талархал илэрхийлье.

Та бүхний хичээл зүтгэлээр энэхүү судалгааны ажлын үндсэн мэдээлэл цугларч, амжилттай тайлан бичих боломж бүрдсэн билээ.

Судалгааны мэдээллийг ашиглахтай холбоотой бүх эрхийг “Авлигатай тэмцэх газар” эзэмшинэ. Тайланд дурдагдаж буй үр дүнг АТГ-аас хараат бус байдлаар “Эс Ай Си Эй” ХХК боловсруулсан.

Үр дүнг зөвхөн судалгаанд оролцогчдын үнэлгээний дүнд үндэслэсэн болно.

Судалгааны үр дүнг тухайн байгууллагын хувийн ашиг сонирхол болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтан (ЭБАТ), эсхүл авлигын эсрэг үйл ажиллагаа хариуцсан албан тушаалтны үнэлгээ гэж ойлгож болохгүй.

## **СУДАЛГААНЫ БАГ**

---

### *Судалгааны багийн ахлагч:*

Г.Эрдэнэ (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Дэд захирал, докторант)

### *Тайлан боловсруулсан:*

Э.Должин (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны хэлтсийн захирал, докторант)

Т.Амаржаргал (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны хэлтсийн менежер)

Х.Очирбат (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны хэлтсийн менежер)

Б.Түмэндэлгэржав (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны хэлтсийн менежер)

### *Мэдээлэл, цуглуулалтын баг:*

Б.Төрцэцэг (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалтын хэлтсийн захирал)

Ө.Халиун (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалтын хэлтсийн менежер)

Б.Оюун-Эрдэнэ (“Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалтын хэлтсийн менежер)

## АГУУЛГА

<b>ТАЛАРХАЛ</b> .....	<b>2</b>
<b>СУДАЛГААНЫ БАГ</b> .....	<b>3</b>
<b>БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ</b> .....	<b>5</b>
1.1. Зорилго, зорилт.....	11
1.2. Арга зүйн загвар, үнэлгээний утга.....	11
1.2.1 Үнэлгээний загвар.....	11
1.2.2 Үнэлгээний утга.....	11
1.2.3 Үнэлгээг тооцох арга.....	12
1.3. Судалгааны хамрах хүрээ.....	13
1.4. Түүврийн хэмжээ.....	13
1.5. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, зохион байгуулалт.....	13
1.6. Судалгааг хийхэд баримталсан зарчим.....	14
<b>БҮЛЭГ 2. ДОТООД ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ҮР ДҮН</b> .....	<b>15</b>
2.1. ДШБҮ-ний ерөнхий дүн.....	15
2.2. Соёлын индекс.....	19
2.3. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс.....	20
2.4. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ.....	21
2.5. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл.....	24
<b>БҮЛЭГ 3. МОНГОЛ УЛС ДАХ АВЛИГЫН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛ</b> .....	<b>25</b>
3.1. Монгол Улс дах авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал.....	25
3.2. Авлига хамгийн их тархсан институц.....	25
3.3. Монгол Улс дах авлигын шалтгаан.....	27
3.4. Ирэх 2 жилд Монгол Улс дах авлигын түвшин хэрхэн өөрчлөгдөх талаарх төсөөлөл.....	30
<b>БҮЛЭГ 4. АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН</b> .....	<b>31</b>
<b>ДҮГНЭЛТ</b> .....	<b>32</b>
<b>ХАВСРАЛТУУД</b> .....	<b>35</b>
ХАВСРАЛТ 1. ТҮҮВРИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХУВААРИЛАЛТ.....	35
ХАВСРАЛТ 2. ДШБҮ – 2023, ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ҮР ДҮН.....	37

## ХҮСНЭГТ, ЗУРАГ, ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ

---

Хүснэгт 1. Хэмжээст утгад шилжүүлэх загвар.....	12
Хүснэгт 2. Давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийг оноожуулах .....	13
Хүснэгт 3. Түүврийн хэмжээ.....	13
Хүснэгт 4. ДШБҮ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд .....	16
Хүснэгт 5. Яамдын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ .....	16
Хүснэгт 6. Агентлагуудын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ .....	17
Хүснэгт 7. Аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ.....	18
Хүснэгт 8. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр .....	23
Хүснэгт 9. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс.....	24
Хүснэгт 10. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл .....	24
Хүснэгт 11. Монгол Улсад авлига их тархсан институт, оноор.....	26
График 1. ДШБҮ, оноор, байгууллагын төрлөөр .....	15
График 2. Соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, оноор .....	19
График 3. Соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, байгууллагын төрлөөр.....	19
График 4. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, оноор.....	20
График 5. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, байгууллагын төрлөөр .....	20
График 6. Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах болсон шалтгаан.....	21
График 7. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ.....	22
График 8. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, дэд.....	22
График 9. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, дэд үзүүлэлтээр, дүүрэг тус бүрээр .....	23
График 10. Монгол Улсын авлигын өнөөгийн байдал, оноор .....	25
График 11. Монгол Улс дахь авлигын үндсэн шалтгаан .....	27
График 12. Авлигыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэхийн тулд та юу хийх шаардлагатай гэж үзэж байна вэ?, албан хаагчдын хувьд.....	29
График 13. Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааны үнэлгээ, оноор.....	31
Зураг 1. Үнэлгээний арга зүйн загвар.....	11
Зураг 3. Мэдээлэл цуглуулах үе шат.....	14
Зураг 4. Хяналтын үе шатууд.....	14
Зураг 5. Шударга байдлын үнэлгээний судалгаанд баримталсан зарчим .....	14

## ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

---

ААНБ	Аж ахуйн нэгж байгууллага
АТГ	Авлигатай тэмцэх газар
ДШБҮ	Дотоод шударга байдлын үнэлгээ
ЗГ	Засгийн газар
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
МЦБХ	Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалтын хэлтэс
ШБҮ	Шударга байдлын үнэлгээ
ЭБАТ	Эрх бүхий албан тушаалтан

## НЭР, ТОМЬЁОНЫ ЖАГСААЛТ

---

**“Авлига”** гэж Авлигын эсрэг хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-д заасныг;

**“Шударга байдлын үнэлгээ”** гэж тухайн байгууллагын гадаад шударга байдлын үнэлгээ, дотоод шударга байдлын үнэлгээ, бодлогод оролцогчдын үнэлгээ, авлигын эсрэг үйл ажиллагааны үнэлгээнд үндэслэсэн нийт үнэлгээг;

**“Шударга байдлын үнэлгээний судалгаа”** гэж гадаад шударга байдлын үнэлгээ, дотоод шударга байдлын үнэлгээ, бодлогод оролцогчдын үнэлгээг хийхээр зохион байгуулж буй судалгааны нийлбэр цогцыг;

**“Дотоод шударга байдлын үнэлгээ”** гэж тухайн байгууллагад ажиллаж буй албан хаагчдын зүгээс байгууллагынхаа талаар өгч буй нийтлэг үнэлгээг;

**“Төрийн үйлчилгээ”** гэж төрийн байгууллага, төрийн албан хаагчаас хууль тогтоомжид заасан чиг үүрэг, бүрэн эрхийн хүрээнд иргэд, бусад байгууллагад үзүүлж буй аливаа үйлчилгээг тус ойлгох юм.

Төрийн байгууллагуудын үйлчилгээ үзүүлж буй албан хаагчдын төлөөллөөс ДШБҮ-ний судалгааг авсан. Энэхүү үнэлгээг соёлын индекс, үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс гэсэн 2 дэд үзүүлэлтийн дунджаар тооцсон болно. Уг 2 дэд үзүүлэлтийн дунжийг тооцоход 7 бүлгийн 26 нэгж үзүүлэлтийг ашигласан.

2023 онд төрийн байгууллагуудын ДШБҮ 83.4 болж өмнөх онтой харьцуулахад 1.2 оноогоор нэмэгдсэн бөгөөд энэ нь 2018 оноос хойш тасралтгүй өсөж буй үр дүн юм. ДШБҮ-г төрийн байгууллагын төрлөөр ангилан авч үзвэл яамдын үнэлгээ өмнөх онтой харьцуулахад 1.0 оноогоор өссөн, агентлагуудын үнэлгээ 1.4 оноогоор өссөн, аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын үнэлгээ 0.9 оноогоор өссөн байлаа. Эдгээрээс яамдын ДШБҮ хамгийн өндөр буюу 83.9 оноо өвсөн байна. ДШБҮ-ний үр дүнг байгууллагаар ангилан харвал хамгийн өндөр үнэлгээг “Жижиг дунд үйлдвэрийн газар” авсан бөгөөд өмнөх онтой харьцуулахад 0.49 оноогоор өссөн байв. Хамгийн өндөр оноо авсан таван байгууллагаар “Жижиг дунд үйлдвэрийн газар”, “Эдийн засаг, хөгжлийн яам”, “Орхон аймгийн ЗДТГ”, “Батлан хамгаалах яам”, “Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар” тус тус тодорсон байна.

Энэ удаагийн судалгаанд 16 яам хамрагдсан бөгөөд ДШБҮ 1.0 оноогоор өсөж 83.9 болжээ. Яамдаас хамгийн өндөр үнэлгээг “Эдийн засаг хөгжлийн яам” 89.9 оноогоор авсан бөгөөд өмнөх оноос 5.8 оноогоор нэмэгдсэн байв. Удаах байранд “Батлан хамгаалах яам” 89.5 оноогоор оржээ. Батлан хамгаалах яам нь ШБҮ-ний 2022 оны судалгаанд ДШБҮ-ээр хамгийн өндөр үнэлгээг авч байсан ба энэ удаа өмнөх жилийн амжилтаа бататгаж, 2-р байранд эрэмбэлэгдсэн байна. Судалгаанд төрийн захиргааны байгууллага болох 33 агентлаг хамрагдсан бөгөөд агентлагуудын ДШБҮ 82.9 оноогоор үнэлэгдэж өмнөх онтой харьцуулахад 1.1 оноогоор өссөн байна. ДШБҮ-ний 2022 оны судалгаагаар 14 агентлаг өмнөх үнэлгээгээ сайжруулж байсан бол энэ удаа 17 нь өмнөх үнэлгээгээ сайжруулж 1 агентлаг өмнөх онтойгоо тэнцүү оноогоор үнэлэгдсэн байна. Түүнчлэн агентлагуудаас 21 нь ДШБҮ-ний 2023 оны дундаж үнэлгээнээс дээгүүр түвшинд үнэлэгдсэн байна. Мөн энэ жилээс “Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар”, “Ойн газар”, “Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар” гэх 3 газар шинээр нэмэгдсэн бөгөөд эдгээр газрууд нь бүгд 2023 оны ДШБҮ-с өндөр оноотой байгаа юм.

Судалгаанд 21 аймаг болон нийслэлийн ЗДТГ хамрагдсан бөгөөд эдгээрийн ДШБҮ нь 83.3 болж өмнөх оноос 0.9 оноогоор өсжээ. 2022 оны ДШБҮ-ний үр дүнгээс үзэхэд ЗДТГ-уудаас 14 нь дотоод үйл ажиллагаагаа сайжруулан ажилласны үр дүнд үнэлгээгээ сайжруулж байсан бол энэ удаа 12 нь үнэлгээгээ нэмэгдүүлжээ. Өмнөх судалгаатай харьцуулахад ЗДТГ-аас нэгдүгээрт эрэмбэлэгдэж байсан Говьсүмбэр аймгийн ЗДТГ энэ удаа хоёрдугаарт эрэмбэлэгдсэн бол хоёрдугаарт эрэмбэлэгдэж байсан Төв аймгийн ЗДТГ аравдугаарт тус тус оржээ.

ДШБҮ-г тооцоход ашигласан эхний үзүүлэлт бол соёлын индекс юм. Соёлын индексийг тооцохдоо албан бус хэм хэмжээ болон авлигын эсрэг тогтолцоо гэсэн хоёр дэд үзүүлэлтийг ашигласан. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд соёлын индекс 76.2 болж өмнөх оноос 1.2 оноогоор нэмэгджээ. Гэсэн хэдий ч тус үнэлгээ нь ДШБҮ-ний дунджаас 6.0 оноогоор бага байна. Соёлын индексийг байгууллагуудын төрлөөр нь авч үзвэл аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын авлигын эсрэг тогтолцоо 82.7 оноогоор үнэлэгдсэн байгаа нь яамдын болон агентлагуудын үнэлгээтэй харьцуулахад маш их байна. Өөрөөр хэлбэл яамдын болон



агентлагуудын албан хаагчидтай харьцуулахад ЗДТГ-ын албан хаагчдын дунд албан үүргээ ил тод байдлаар гүйцэтгэдэггүй, танил талынхаа нөлөөнд автаж, ашиг сонирхлоо дээгүүр тавих, бусдад дарамт, шахалт үзүүлэх, нөлөөлөх байдал харьцангуй бага байдаг гэсэн үг юм. Иймд яамд болон агентлагуудад энэ чиглэлээр дотоод үйл ажиллагаа, сургалт, хөтөлбөр аяныг зохион байгуулах нь үр дүнтэй.

ДШБҮ-г тооцоход ашигласан сүүлийн үзүүлэлт нь үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс юм. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс нь хүний нөөц, төсвийн хөрөнгийн зарцуулалт, үүрэг даалгаврын шударга байдал, гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх тогтолцоо, удирдлагын хүсэл, эрмэлзэл зэрэг 5 бүлгийн нэгж үзүүлэлтүүдээс хамаарч байна. Уг индексийг 2022 онтой харьцуулахад 1.1 оноогоор нэмэгджээ. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийг байгууллагын төрлөөр ангилан авч үзэхэд өмнөх оны үр дүнтэй төдийлөн ялгаа харагдахгүй байгаа боловч үүрэг даалгаврын шударга байдал, удирдлагын хүсэл, эрмэлзлийн үнэлгээ агентлагуудын хувьд ялимгүй бага байна. Төрийн албан хаагчдаас сүүлийн 12 сарын хугацаанд тухайн байгууллагад төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулсан тохиолдол байгаа эсэхийг тодруулахад 3 хувь нь “тийм” гэж хариулсан нь 2022 онтой харьцуулахад 0.2 пунктээр нэмэгджээ. Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах болсон шалтгааныг тодруулахад 33.7 хувь нь удирдах албан тушаалтны шийдвэрээр, 24.0 хувь нь хяналт сул байдаг, 18.1 хувь нь уламжлал болсон учраас, 7.7 хувь нь ёс зүй хариуцлагатай байдал дутсанаас, 9.6 хувь нь бусад хэмээн тус тус хариулжээ.

Энэ удаагийн судалгааны ажилд өмнө жилийн адил дүүргүүдийн ЗДТГ-ыг судалгаанд хамруулсан. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ-ний дундаж 84.5 байгаа нь ДШБҮ-ний дундажтай харьцуулахад 1.1 оноогоор илүү үр дүн юм. Дүүргүүдээс Баянгол дүүргийн ЗДТГ болон Налайх дүүргийн ЗДТГ хамгийн өндөр үнэлгээг авсан бол Багахангай болон Хан-Уул дүүргийн ЗДТГ-ууд хамгийн бага үнэлгээг авчээ. Дүүргүүдийн хувьд таван дүүрэг ДШБҮ-ний дунджаас дээгүүр үнэлэгдсэн байна. Дүүргүүдийн ДШБҮ-г соёлын индекс болон үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн хувьд харьцуулан дараах графикт харуулав. Графикаас харахад соёлын индекс 76.2, үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс 90.6 оноогоор үнэлэгдэж, хоёр индексийн хувьд ихээхэн зөрүүтэй байна. Соёлын индексийг дүүргүүдээр задлан үзэхэд Багахангай, Баянгол, Налайх, Сонгинохайрхан, Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ-ууд бусад дүүргээс бага оноогоор үнэлэгдсэн байна. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн хувьд төдийлөн их ялгаа харагдахгүй бөгөөд ганцхан Хан-Уул дүүрэг 90 хүрэхгүй оноо авсан байна.

Монгол Улсын авлигын өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хэр түгээмэл байна вэ? гэсэн асуултаар тодруулсан ба хариултуудын хувьд ихээхэн түгээмэл, түгээмэл, дунд зэрэг, бага, огт байхгүй, мэдэхгүй гэсэн хариултуудын үр дүнг авч дараах байдлаар нэгтгэсэн. Төрийн байгууллагын албан хаагчдын дийлэнх хувь нь буюу 49.3 хувь нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг хэмээн хариулжээ. Энэхүү үр дүнг 2019 онтой харьцуулахад 1.8 пунктээр буурсан, 2022 онтой харьцуулахад 3.5 пунктээр өссөн дүн юм. Харин ихээхэн түгээмэл байдаг хэмээн хариулсан хариултын хувь 2023 онд 20.2, 2022 онд 17.6, 2019 онд 16.7 хувийг тус тус эзэлж байв. Энэхүү дүр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл судалгаанд хамрагдсан 10 албан хаагч тутмын 6 нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг гэдэгтэй санал нэгдэж байв. Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институц аль нь болохыг тодруулахад дийлэнх нь “Шүүх”, “Газрын алба”, “Гаалийн байгууллага”, “Эрүүл мэндийн байгууллага”, “Улс төрийн нам” гэж хариулсан байна. Энэхүү үр дүнг 2022 онтой харьцуулахад “Газрын алба” 1.5

пунктээр өссөн, “Эрүүл мэндийн байгууллага” 3.9 пунктээр Буурсан, “Улс төрийн нам” 2.1 пунктээр өссөн, “Гаалийн байгууллага” 0.5 пунктээр буурсан, харин “Шүүхийн байгууллага” хамгий их буюу 4.6 пунктээр өсөж нэгдүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсын авлигын шалтгааныг тодруулахад 27.0 хувь нь цалин, хөлсний хэмжээ бага, амьжиргааны түвшин муу, 12.9 хувь нь хууль эрх зүйн орчин мээ хэрэгжилт сул, 11.9 хувь нь хүмүүсийн ухамсар хандлага, 10.7 хувь нь хүнд сурталтай холбоотой хэмээн хариулжээ. Харин нийт судалгаанд оролцогчдын 4.5 хувь нь энэ талаар хэлж мэдэхүй байна гэж хариулсан байв.

Монгол Улсын ирэх 2 жилийн авлигын нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос ирэх 2 жилд Монгол Улс дахь авлигын түвшин хэр өөрчлөгдөх вэ? гэсэн асуултаар тодруулсан ба хариултуудын хувьд их өснө, өснө, өөрчлөгдөхгүй, буурна, их буурна, мэдэхгүй гэсэн хариултуудын үр дүнг авч нэгтгэсэн. Судалгаанд оролцсон 10 оролцогч 32 хувь нь ирэх 2 жилийн хугацаанд Монгол Улсад авлигын нөхцөл байдал өөрчлөгдөхгүй хэмээсэн бол 35.4 хувь нь буурна 11.1 хувь нь өснө гэж үзсэн байна. Өмнө жилийнхтэй харьцуулж үзвэл буурна гэсэн хариулт 4.1 пунктээр өссөн байна.

Судалгаанд оролцогчдоор АТГ-ын үйл ажиллагааг үнэлүүлж үр дүнг 2019 болон 2021, 2022 онуудтай харьцууллаа. Тодруулбал ихээхэн үр ашигтай гэж үзсэн оролцогчдын хувь 2019 онтой харьцуулахад 3.43 пунктээр буурсан, 2022 онтой харьцуулахад 0.03 пунктээр бууржээ. Харин үр ашигтай гэж хариулсан оролцогчдын хувь 2019 онтой харьцуулахад 12.73 пунктээр буурчээ, 2022 онтой харьцуулахад 11.57 пунктээр өсчээ. Үр ашиггүй гэж хариулсан хариултын хувь 2019 онтой харьцуулахад 5.3 пунктээр нэмэгдсэн, 2022 онтой харьцуулахад 2.20 пунктээр буурсан бол огт үр ашиггүй гэж хариулсан хувь өмнөх онтой харьцуулахад 3.17 пунктээр буурчээ.

## БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

Энэхүү бүлэгт судалгааны ажлын зорилго, зорилт, ашигласан арга зүй, хамрах хүрээ, түүвэр болон түүний хуваарилалт, зохион байгуулалт болон баримталсан зарчмын талаар орууллаа.

### 1.1. Зорилго, зорилт

Шударга байдлын үнэлгээний судалгааны багц-2 буюу “Төрийн байгууллагын шударга байдлын талаар албан хаагчдаас авах судалгаа”-ны асуулга, зааврын дагуу мэдээллийг цуглуулах, цуглуулсан мэдээлэлд үндэслэн тооцооллыг хийж, тайланг боловсруулах ажлыг гүйцэтгэх нь энэхүү зөвлөх үйлчилгээний зорилго байсан.

Үндсэн зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг дэвшүүлэн ажилласан. Үүнд:

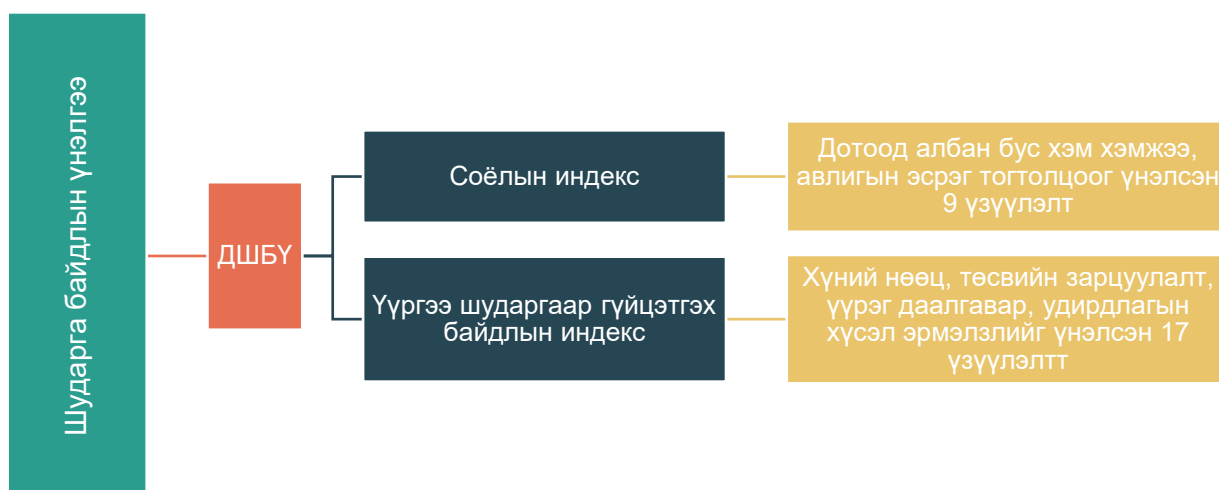
- ✓ Шударга ёсыг бэхжүүлэх, авлигын шалтгаан нөхцөлийг арилгах, авлигыг таслан зогсоох болон төрийн байгууллагаас авлигатай тэмцэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааг суурь мэдээллээр хангах;
- ✓ Тухайн байгууллагын үнэлгээг нэмэгдүүлэхэд зайлшгүй авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай үйл ажиллагааг тодорхойлох;
- ✓ Үнэлгээний үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх замаар төрийн байгууллагын зүгээс үнэлгээний үр дүнг сайжруулах хүсэл зоригийг нэмэгдүүлэх, авлигыг бууруулах санал, санаачилга өрнүүлэх, эрмэлзлийг бий болгох;

### 1.2. Арга зүйн загвар, үнэлгээний утга

#### 1.2.1 Үнэлгээний загвар

Дотоод шударга байдлын үнэлгээнд **соёлын индекс** болон **үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс**ийн нийт 26 үзүүлэлт багтана.

Зураг 1. Үнэлгээний арга зүйн загвар



#### 1.2.2 Үнэлгээний утга

Шударга байдлын үнэлгээг **0-100** хүртэлх оноогоор гаргасан бөгөөд үнэлгээний утга **100-тай** тэнцүү бол **хамгийн шударгыг** илэрхийлнэ.

### 1.2.3 Үнэлгээг тооцох арга

- A. Шударга байдлын үнэлгээний үр дүнг байгууллага бүрийн болон улсын дүнгээр гаргана.
- B. Шударга байдлын үнэлгээг 0-100 хүртэл оноогоор гаргах бөгөөд үнэлгээний утга 100-тай тэнцүү бол хамгийн шударгыг илэрхийлнэ.
- C. Шударга байдлын үнэлгээ болон түүнийг бүрдүүлэгч үнэлгээний үзүүлэлтүүдийг дараах байдлаар тооцно.

*Дотоод шударга байдлын үнэлгээ*

$$I_i = (A_i + B_i) / 2$$

$I_i$  –  $i$  байгууллагын дотоод шударга байдлын үнэлгээ

$A_i$  – Соёлын индексийн оноо

$B_i$  – Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын оноо

- D. Хариулагчийн хувийн үнэлгээгээр тооцох

Шударга байдлын үнэлгээний судалгаанд ашиглагдаж буй асуулт бүрийг үнэлгээнд үзүүлэлт болгон хамруулах бөгөөд үзүүлэлтийг хариулагчийн хувийн үнэлгээнд үндэслэн оноожуулах эсхүл байгууллагын үнэлгээнд үндэслэн оноожуулах гэсэн 2 аргын аль тохирохыг ашиглана.

*1-5 хүртэл хэмжээс бүхий хариултыг шилжүүлэх*

1-5 хүртэл хэмжээс бүхий хариултыг шударга байдлын үнэлгээний 0-100 хүртэлх хэмжээст шилжүүлэхдээ дараах загварыг баримтална. Тухайн хариулт эерэг утгатай бол 100 оноог, сөрөг утгатай бол 0 оноог өгөх зарчмыг баримтална.

*Хүснэгт 1. Хэмжээст утгад шилжүүлэх загвар*

Хариулт	5 оноо	Шилжүүлэх оноо
Ихээхэн түгээмэл	1	0 эсвэл 100 оноо
Түгээмэл	2	25 эсвэл 75 оноо
Дунд зэрэг	3	50
Бага зэрэг	4	75 эсвэл 25 оноо
Огт байхгүй	5	100 эсвэл 0 оноо

*Үзүүлэлтийн дундаж оноог тооцох*

Тухайн байгууллагын судалгаанд оролцсон хүмүүсийн хариулсан онооны байдалд нь үндэслэн байгууллагын дундаж оноог тооцоход дараах томъёог ашиглана.

$$\text{Үзүүлэлтүүдийн дундаж оноо} = \frac{\text{Тухайн үзүүлэлтийн нийт онооны нийлбэр}}{\text{Тухайн судалгаанд хамрагдсан нийт хүний тоо}}$$

- E. Байгууллагын үнэлгээгээр тооцох

Хариулагчийн хувийн үнэлгээгээр тооцох боломжгүй, давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтийн үнэлгээг гаргахдаа бусад байгууллагатай харьцуулах замаар буюу байгууллагын ерөнхий үнэлгээгээр тооцно.

*Давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийг оноожуулах*

Байгууллага бүрийн давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийг оноожуулахад тухайн хариултын интервалыг нэг үнэлгээнд шилжүүлэх шаардлагатай ба дараах байдлаар шилжүүлнэ.

**Хүснэгт 2. Давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийг оноожуулах**

Төрөл	Давтамж болон үнийн дүн			
<b>Дотоод шударга байдал</b>	Албан тушаал ахих, дэмжлэг авах, өөр ажилд шилжих, дүр үнгээ үнэлүүлэхийн тулд мөнгө, бусад үнэ бүхий эд зүйлс өгсөн тохиолдлын давтамжийг оноожуулах 1удаа=1 2удаа=2 3удаа=3 4-5удаа=4.5 6-10удаа=8 11 ба түүнээс дээш удаа=11	Албан тушаал ахих, дэмжлэг авах, өөр ажилд шилжих, дүр үнгээ үнэлүүлэхийн тулд мөнгө, бусад үнэ бүхий эд зүйлсийн үнийн дүнг оноожуулах 20000₮=20 21000-50000₮=35 51000-100000₮=77 101000-300000₮=205 301000-500000₮=405 501000-1сая₮=755 1.1-2.0сая₮=1550 2.1-5.0сая₮=3550 5.1-10сая₮=7550 10.1сая₮-өөс дээш=10100	Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах байдлын үнийн дүнг оноожуулах 200,000₮ хүртэл=200 201,000- 500,000₮=355 501,000-1 сая₮=775 1.1-3.0 сая₮=2050 3.1-5.0 сая₮=4050 5.1-10.0 сая₮=7550 10.1-20.0сая₮ =15050 20.1- 50.0сая₮=35050 50.1-100 сая₮=75050 110.1сая₮-өөс дээш=110100	Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах/хууль бус үүрэг даалгавар өгөх явдлын давтамжийг оноожуулах Жилд 1 удаа=1 Жилд 2-3 удаа=2.5 Улиралд 1 удаа=4 Сард 1 удаа=12 Сард 2 удаа= 24 Сард 3 болон түүнээс дээш=48
<b>Дунджийг тооцох</b>	Тухайн байгууллагын давтамж, үнийн дүнгийн онооны нийлбэрт үндэслэн тухайн байгууллагын судалгаанд хамрагдсан нэг хүнд оногдох давтамж, үнийн дүнгийн онооны дунджийг дараах томъёогоор олно. Нэг хүнд оногдох давтамж, үнийн дүнгийн онооны дундаж = $\frac{\text{Онооны нийлбэр}}{\text{Судалгаанд хамрагдсан нийт хүн}}$			
<b>Оноожуулах</b>	Дунджид үндэслэн бусад байгууллагатай жиших замаар байгууллагын давтамж, үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийг оноожуулах бөгөөд дараах томъёогоор олно. <i>Давтамж үнийн дүн бүхий үзүүлэлтүүдийн оноо=100*(1-Тухайн байгууллагын давтамж(үнийн дүн)-ийн дундаж/УСР)</i> USP1= бүх байгууллагын давтамж, үнийн дүнгийн дундажас тооцсон өсөн нэмэгдэх гамма тархалтын 95%-тай тэнцүү утга буюу тухайн жилд хамгийн өндөр давтамж, үнийн дүн бүхий байгууллагын дундаж			

**1.3. Судалгааны хамрах хүрээ**

Энэхүү судалгаанд зөвхөн гүйцэтгэх эрх мэдлийн хүрээний байгууллага буюу яам, Засгийн газрын агентлаг, аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ыг хамруулдаг. Энэ удаагийн судалгаанд дүүргүүдийн ЗДТГ-ыг хамруулсан нь онцлог байсан. ШБҮ-г тооцох 2023 оны судалгаанд нийт **80 байгууллага** (яам, агентлаг, аймаг, нийслэл, дүүргийн ЗДТГ)-ыг хамруулсан.

**1.4. Түүврийн хэмжээ**

Энэхүү судалгаанд **2,645** судалгааны нэгжийг хамруулсан.

**Хүснэгт 3. Түүврийн хэмжээ**

№	Төлөөлөл	Түүврийн нэгжийн тоо	Асуулгын хуудасны төрөл	Үнэлгээ нийт төрөл
1	Төрийн үйлчилгээг хүргэсэн төрийн албан хаагчид	2,645	Асуулга 2	ДШБҮ
<b>Нийт түүврийн хэмжээ</b>		<b>2,645</b>	-	

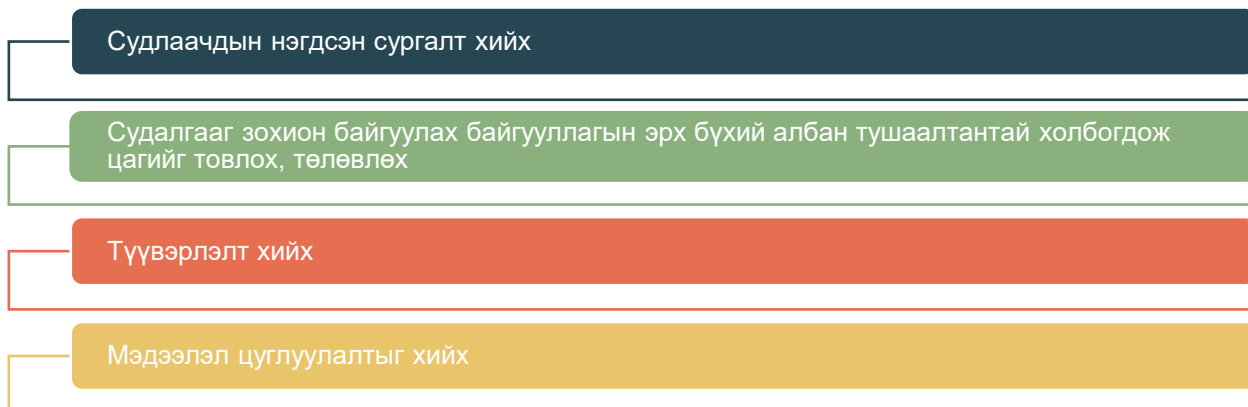
**1.5. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, зохион байгуулалт**

Судалгааг АТГ-аас нэгдсэн удирдамжаар хангаж ажилласан бөгөөд мэдээлэл цуглуулах, тооцоолол хийх, тайлан боловсруулах үйл ажиллагааг судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний “Эс Ай Си Эй” ХХК гүйцэтгэсэн.

Мэдээлэл цуглуулах ажлыг 2023 оны 06 дугаар сарын 06-ны өдрөөс 09 дүгээр сарын 20-ны өдрийг хүртэл нийт 104 хоногийн хугацаанд амжилттай зохион байгуулсан. Мэдээлэл цуглуулалтын багт Улаанбаатар хот болон 21 аймгийн хэмжээнд нийт 30 ажилтан ажилласан.

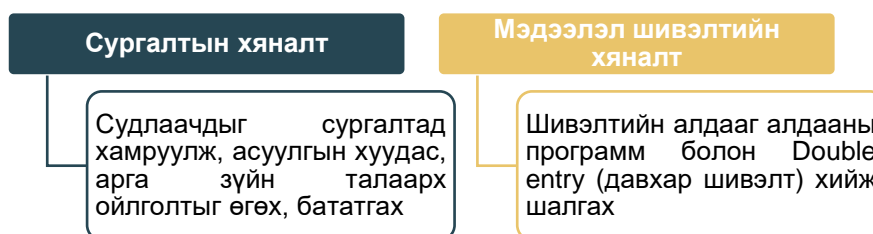
Мэдээлэл цуглуулах багийн ажилчид дараах 4 үе шатын дагуу төлөвлөгөө гарган ажилласан.

Зураг 2. Мэдээлэл цуглуулах үе шат



Уг судалгаанд **сургалтын** болон **мэдээлэл шивэлтийн** гэсэн 2 төрлийн хяналтыг хийсэн. Мөн долоо хоног бүр захиалагчид явцын мэдээлэл илгээж байсан нь тулгарч буй хүндрэл, бэрхшээлийг цаг тухай бүрд нь шийдвэрлэхэд тусалсан. Захиалагчид нийт **23** удаагийн **явцын мэдээ** болон **дунд шатны тайланг** илгээсэн байна.

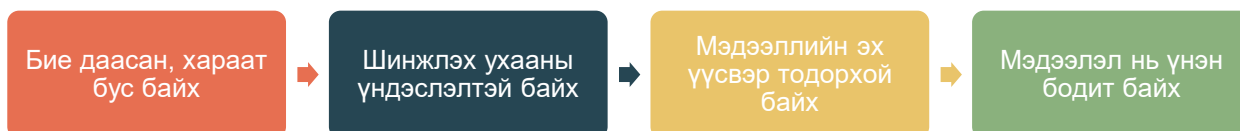
Зураг 3. Хяналтын үе шатууд



### 1.6. Судалгааг хийхэд баримталсан зарчим

Бид судалгааны ажлыг гүйцэтгэх явцдаа дараах зарчмыг баримтлан ажилласан.

Зураг 4. Шударга байдлын үнэлгээний судалгаанд баримталсан зарчим



Мэдээлэл цуглуулалт явагдаж байх хугацаанд “Үндэсний их баяр наадам”-ын болон төрийн байгууллагын албан хаагчдын ээлжийн амралт давхацсан нь мэдээлэл цуглуулах ажлыг удаашрахад тодорхой хэмжээнд нөлөөлсөн.

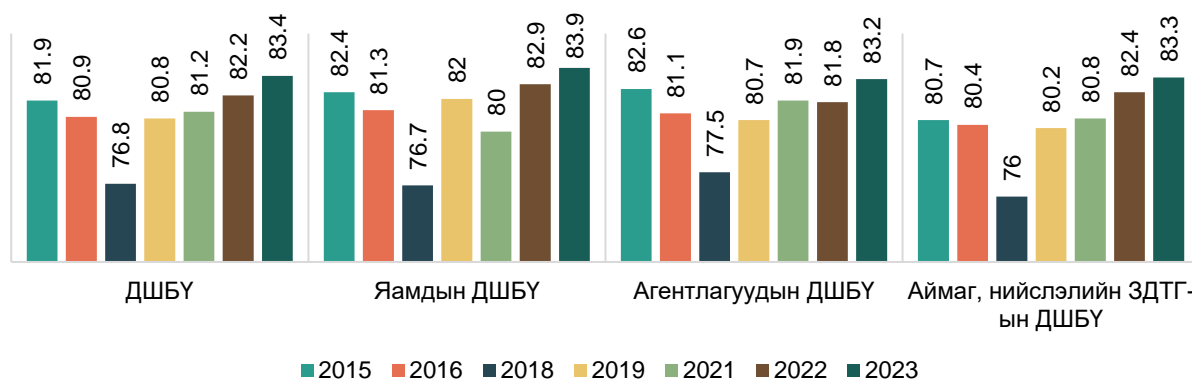
## БҮЛЭГ 2. ДОТООД ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ҮР ДҮН

Энэхүү бүлэгт **дотоод шударга байдлын үнэлгээний үр дүнг** орууллаа.

### 2.1. ДШБҮ-ний ерөнхий дүн

Төрийн байгууллагуудын үйлчилгээ үзүүлж буй албан хаагчдын төлөөллөөс ДШБҮ-ний судалгааг авсан. Энэхүү үнэлгээг соёлын индекс, үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс гэсэн 2 дэд үзүүлэлтийн дунджаар тооцсон болно. Уг 2 дэд үзүүлэлтийн дунджийг тооцоход 7 бүлгийн 26 нэгж үзүүлэлтийг ашигласан. 2023 онд төрийн байгууллагуудын ДШБҮ 83.4 болж өмнөх онтой харьцуулахад 1.2 оноогоор нэмэгдсэн бөгөөд энэ нь 2018 оноос хойш тасралтгүй өсөж буй үр дүн юм. ДШБҮ-г төрийн байгууллагын төрлөөр ангилан авч үзвэл яамдын үнэлгээ өмнөх онтой харьцуулахад 1.0 оноогоор өссөн, агентлагуудын үнэлгээ 1.4 оноогоор өссөн, аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын үнэлгээ 0.9 оноогоор өссөн байлаа. Агентлагуудын ДШБҮ нь хамгийн их өсөлт үзүүлэхэд Ойн газар, Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар, Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар гэх мэт өндөр ДШБҮ-тэй газрууд шинээр орж ирсэн нь нөлөөлснөөс гадна дунджаас доогуур үнэлгээтэй байсан Мэргэжлийн хяналтын газар татан буугдсантай холбоотой юм.

График 1. ДШБҮ, оноор, байгууллагын төрлөөр



ДШБҮ-ний үр дүнг байгууллагаар ангилан харвал хамгийн өндөр үнэлгээг “Жижиг дунд үйлдвэрийн газар” авсан бөгөөд өмнөх онтой харьцуулахад 0.49 оноогоор өссөн байв. Үүнд хамгийн их нөлөөлж байгаа зүйл нь удирдлагын хүсэл эрмэлзэл бөгөөд өмнө оноос 4.0 оноогоор өсөж 89.5 болсон байна. Хамгийн өндөр үнэлгээтэй 5 байгууллагаас “Эдийн засгийн хөгжлийн яам” өмнөх онтой харьцуулахад хамгийн их оноогоор буюу 5.81 оноогоор өссөн нь онцлох үр дүн байсан. Харин ДШБҮ-ээр хамгийн бага үнэлгээг “Биеийн тамир, спортын улсын хороо” авсан бөгөөд өмнөх оноос 0.81 оноогоор буурсан байлаа. Дэд үзүүлэлтээр нь аваад үзвэл авлигын эсрэг тогтолцоо дээр 51.5 оноо, төсвийн зарцуулалт дээр 52.6 оноо авсан нь хамгийн их нөлөө үзүүлжээ. Эдийн засгийн хөгжлийн яам нь өнгөрсөн жил хорин наймд эрэмбэлэгдэж байсан бол энэ жил хоёрдугаар байранд эрэмбэлэгдсэн байна. Үүний гол шалтгаан нь удирдлагын хүсэл эрмэлзэл бөгөөд өмнө жилийхээс 15.6 оноогоор өссөн байна.

Хүснэгт 4. ДШБҮ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд

№	Байгууллагын нэр	2022 оны эрэмбэ	2023 оны эрэмбэ	2022 оны үнэлгээ	2023 оны үнэлгээ	Үнэлгээний өөрчлөлт
<b>Хамгийн өндөр үнэлгээтэй:</b>						
1	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	2	1	92.7	93.2	0.49
2	Эдийн засаг, хөгжлийн яам	28	2	84.1	89.9	5.81
3	Орхон аймгийн ЗДТГ	11	3	86.9	89.9	2.95
4	Батлан хамгаалах яам	4	4	91.0	89.5	-1.41
5	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	8	5	87.8	89.5	1.66
<b>Хамгийн бага үнэлгээтэй:</b>						
67	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	59	67	77.2	75.1	-2.06
68	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам	25	68	84.5	74.8	-9.71
69	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар	67	69	69.6	74.6	5.05
70	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар	65	70	73.4	73.7	0.26
71	Биеийн тамир, спортын улсын хороо	66	71	69.9	69.1	-0.81

Энэ удаагийн судалгаанд 16 яам хамрагдсан бөгөөд ДШБҮ 1.0 оноогоор өсөж 83.9 болжээ. Яамдаас хамгийн өндөр үнэлгээг “Эдийн засаг хөгжлийн яам” 89.9 оноогоор авсан бөгөөд өмнөх оноос 5.8 оноогоор нэмэгдсэн байв. Энэхүү өсөлтөд авлигын эсрэг тогтолцоо гол нөлөө үзүүлсэн бөгөөд өмнөх оноос 10.2 оноогоор нэмэгдэж 79.8 болсон байна. Удаах байранд “Батлан хамгаалах яам” 89.5 оноогоор оржээ. Батлан хамгаалах яам нь ШБҮ-ний 2022 оны судалгаанд ДШБҮ-ээр хамгийн өндөр үнэлгээг авч байсан ба энэ удаа өмнөх жилийн амжилтаа бататгаж, 2-р байранд эрэмбэлэгдсэн байна. Яамдаас хамгийн бага үнэлгээг “Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам” 74.8 оноогоор авсан бөгөөд өмнөх үнэлгээтэй харьцуулахад 9.7 оноогоор буурсан байна. Буурсан шалтгааныг тодруулахад үүрэг даалгаврын шударга байдал өмнөх оноос 19.4 оноогоор буурч 66.2 болсон нь гол нөлөө үзүүлсэн байна. Судалгаанд хамрагдсан 16 яамны 5 нь өмнөх онтой харьцуулахад үнэлгээ буурсан, харин 11 нь үнэлгээгээ сайжруулж чаджээ. ДШБҮ-г тодорхойлсон 2022 оны судалгаанд 16 яам хамрагдсан бөгөөд мөн адил 11 нь өмнөх үнэлгээгээ сайжруулсан байжээ. Түүнчлэн судалгаанд хамрагдсан яамдын 9 нь ДШБҮ-ний 2023 оны дундаж үнэлгээнээс дээгүүр түвшинд үнэлэгдсэн байна.

Хүснэгт 5. Яамдын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ

№	Байгууллагын нэр	2022	2023	Өөрчлөлт
<b>Яамдын ДШБҮ</b>		<b>82.9</b>	<b>83.9</b>	<b>1.0</b>
1	Эдийн засаг, хөгжлийн яам	84.1	89.9	5.8
2	Батлан хамгаалах яам	91	89.5	-1.4
3	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам	79.2	88.6	9.4
4	Сангийн яам	88.5	85.1	-3.5
5	Гадаад харилцааны яам	84.2	85	0.8
6	Соёлын яам	84.5	84.6	0.1
7	Эрчим хүчний яам	84	84.6	0.5
8	Барилга, хот байгуулалтын яам	85.7	84.2	-1.5
9	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	83.4	84	0.5
10	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам	80.5	83.4	2.9
11	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам	77	83.1	6.1
12	Зам, тээврийн хөгжлийн яам	78.4	82.9	4.5
13	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам	85.8	82.7	-3.2
14	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	80.3	80.7	0.4
15	Эрүүл мэндийн яам	75.5	79.9	4.4
16	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам	84.5	74.8	-9.7



Судалгаанд төрийн захиргааны байгууллага болох 33 агентлаг хамрагдсан бөгөөд агентлагуудын ДШБҮ 82.9 оноогоор үнэлэгдэж өмнөх онтой харьцуулахад 1.1 оноогоор өссөн байна. ДШБҮ-ний 2022 оны судалгаагаар 14 агентлаг өмнөх үнэлгээгээ сайжруулж байсан бол энэ удаа 17 нь өмнөх үнэлгээгээ сайжруулж 1 агентлаг өмнөх онтойгоо тэнцүү оноогоор үнэлэгдсэн байна. Түүнчлэн агентлагуудаас 21 нь ДШБҮ-ний 2023 оны дундаж үнэлгээнээс дээгүүр түвшинд үнэлэгдсэн байна.

Судалгаанд хамрагдсан агентлагуудаас “Жижиг дунд үйлдвэрийн газар” хамгийн өндөр буюу 93.2 оноогоор үнэлэгдэж өмнөх оноос 0.5 оноогоор өсжээ. Ихэнх дэд үзүүлэлтүүд нь өмнөх оноос төдийлөн өсөөгүй бөгөөд хамгийн өсөлттэй гарсан үзүүлэлт нь албан бус хэм хэмжээ буюу 6.7 оноогоор өсөж 96.3 болсон байна.

Үүний дараа “Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар” 89.5 оноогоор үнэлэгдэж удаах байрыг эзэлсэн байна. Түүнчлэн өмнөх оны үнэлгээний дүнгээс хамгийн их оноогоор сайжирсан агентлаг бол “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар” юм. Тус байгууллагын ДШБҮ 2022 онд 79.6 оноогоор үнэлэгдэж байсан бол энэ удаа 11-р байранд 86 оноотойгоор эрэмбэлэгдэж байгаа нь сайшаалтай үр дүн билээ. Энэхүү өсөлтөд бүх дэд үзүүлэлтүүд өссөн нь нөлөөлснөөс гадна албан бус хэм хэмжээ өмнөх оноос 13.4 оноогоор өсөж 85.7 болсон нь гол нөлөө үзүүлсэн байна. Мөн энэ жилээс “Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар”, “Ойн газар”, “Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар” гэх 3 газар шинээр нэмэгдсэн бөгөөд эдгээр газрууд нь бүгд 2023 оны ДШБҮ-с өндөр оноотой байгаа юм. Хамгийн бага оноог “Биеийн тамир, спортын улсын хороо” авсан бөгөөд өмнөх оноос 0.81 оноогоор буурсан байлаа. Дэд үзүүлэлтээр нь аваад үзвэл авлигын эсрэг тогтолцоо дээр 51.5 оноо, төсвийн зарцуулалт дээр 52.6 оноо авсан нь хамгийн их нөлөө үзүүлжээ. Мөн бусад дэд үзүүлэлтүүд нь өмнөх оноос бага хэмжээгээр буурсан байна. Харин өмнөх оноос хамгийн их оноогоор буурсан байгууллага бол Иргэний нисэхийн ерөнхий газар юм. Бүх дэд үзүүлэлт нь өмнөх оноос буурснаас гадна удирдлагын хүсэл эрмэлзэл хамгийн их буюу 9.9 оноогоор буурч 64.7 болсон байна.

*Хүснэгт 6. Агентлагуудын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ*

№	Байгууллагын нэр	2022	2023	Өөрчлөлт
<b>Агентлагуудын ДШБҮ</b>		<b>81.8</b>	<b>82.9</b>	<b>1.07</b>
1	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	92.7	93.2	0.5
2	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	87.8	89.5	1.7
3	Онцгой байдлын ерөнхий газар	86.3	88.9	2.6
4	Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар	93.9	88.8	-5.1
5	Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар	-	88.2	-
6	Гадаадын иргэн, харьяатын газар	84.4	87.9	3.5
7	Стандарт, хэмжил зүйн газар	85.5	87.1	1.6
8	Боловсролын ерөнхий газар	86.9	86.9	0
9	Ойн газар	-	86.9	-
10	Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар	80.8	86.8	6
11	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар	79.6	86	6.4
12	Архивын ерөнхий газар	82	85.9	3.9
13	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар	80.7	85.2	4.4
14	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар	79.5	85	5.6
15	Усны газар	81.4	84.5	3.1
16	Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар	83.2	84.1	0.9
17	Татварын ерөнхий газар	79.2	83.9	4.7
18	Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар	85.8	83.9	-2
19	Цаг уур, орчны шинжилгээний газар	79.7	83.8	4.1
20	Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар	-	83.3	-
21	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	84	82.9	-1.1

№	Байгууллагын нэр	2022	2023	Өөрчлөлт
22	Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар	86.4	82.8	-3.6
23	Цагдаагийн ерөнхий газар	78	82.5	4.5
24	Оюуны өмчийн газар	84.6	82.2	-2.3
25	Үндэсний геологийн алба	79.4	82	2.6
26	Соёл, урлагийн газар	84.9	80.4	-4.4
27	Ашигт малтмал, газрын тосны газар	79.2	76.9	-2.3
28	Иргэний нисэхийн ерөнхий газар	82	76.8	-5.2
29	Гаалийн ерөнхий газар	77.1	76.7	-0.3
30	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	77.2	75.1	-2.1
31	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар	69.6	74.6	5.1
32	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар	73.4	73.7	0.3
33	Биеийн тамир, спортын улсын хороо	69.9	69.1	-0.8

Судалгаанд 21 аймаг болон нийслэлийн ЗДТГ хамрагдсан бөгөөд эдгээрийн ДШБҮ нь 83.3 болж өмнөх оноос 0.9 оноогоор өсжээ. 2022 оны ДШБҮ-ний үр дүнгээс үзэхэд ЗДТГ-уудаас 14 нь дотоод үйл ажиллагаагаа сайжруулан ажилласны үр дүнд үнэлгээгээ сайжруулж байсан бол энэ удаа 12 нь үнэлгээгээ нэмэгдүүлжээ.

Өмнөх судалгаатай харьцуулахад ЗДТГ-аас нэгдүгээрт эрэмбэлэгдэж байсан Говьсүмбэр аймгийн ЗДТГ энэ удаа хоёрдугаарт эрэмбэлэгдсэн бол хоёрдугаарт эрэмбэлэгдэж байсан Төв аймгийн ЗДТГ аравдугаарт тус тус оржээ.

Мөн энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээр Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ болон Сүхбаатар аймгийн ЗДТГ-ууд үнэлгээгээ хамгийн их оноогоор өссөн байна. Баян-өлгий аймгийн өсөлтөд үүрэг даалгаврын шударга байдал хамгийн их нөлөөлсөн бөгөөд өмнөх оноос 15 оноогоор өсөж 85.4 болсон байна. Төв аймаг өмнөх оноос хамгийн их буюу 6.01 оноогоор буурсан байна. Үүнийг тодруулахад авлигын эсрэг тогтолцоо 10.7 оноогоор буурч 67.1 болсон байна. Харин энэ жил хамгийн бага оноо авсан Завхан аймгийн хувьд төсвийн зарцуулалт өмнөх оноос хамгийн их оноогоор буурсан бөгөөд 10.7 оноогоор буурч 84.0 оноо болсон байна.

*Хүснэгт 7. Аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, 2022, 2023 оныг харьцуулсан үнэлгээ*

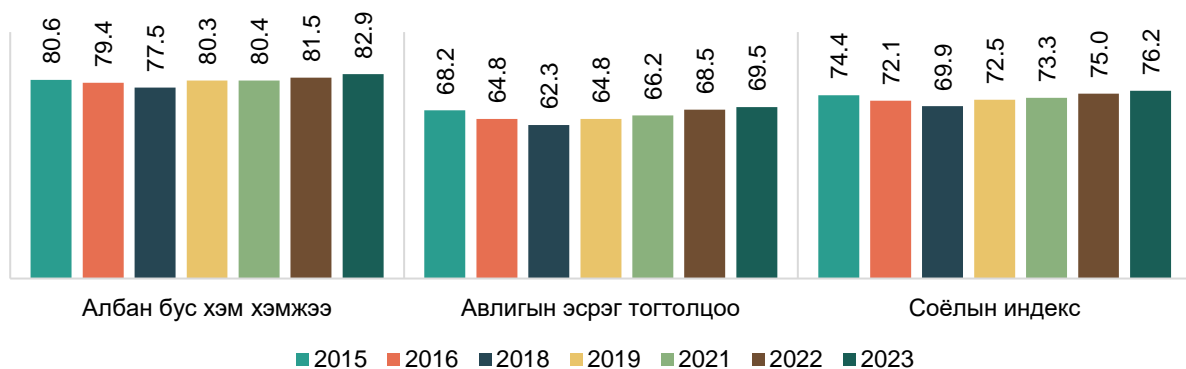
№	Байгууллагын нэр	2021	2022	Өөрчлөлт
<b>Аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын ДШБҮ</b>		<b>82.4</b>	<b>83.3</b>	<b>0.88</b>
1	Орхон аймгийн ЗДТГ	86.9	89.9	2.95
2	Говьсүмбэр аймгийн ЗДТГ	92.4	88.4	-3.93
3	Сэлэнгэ аймгийн ЗДТГ	86.3	87.6	1.33
4	Дорнод аймгийн ЗДТГ	83.5	87.4	3.87
5	Дундговь аймгийн ЗДТГ	87.7	86.7	-1
6	Булган аймгийн ЗДТГ	81.9	86.4	4.47
7	Өмнөговь аймгийн ЗДТГ	76.7	86.1	9.41
8	Архангай аймгийн ЗДТГ	80.1	85	4.83
9	Нийслэлийн ЗДТГ	85	84.2	-0.82
10	Төв аймгийн ЗДТГ	89.6	83.6	-6.01
11	Увс аймгийн ЗДТГ	86.6	83.4	-3.16
12	Ховд аймгийн ЗДТГ	81.3	83.1	1.83
13	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	83	83.1	0.14
14	Сүхбаатар аймгийн ЗДТГ	75.3	83	7.61
15	Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ	87.7	82.4	-5.25
16	Баянхонгор аймгийн ЗДТГ	82.9	81.3	-1.68
17	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	77.3	81.2	3.96
18	Дорноговь аймгийн ЗДТГ	87.9	80.4	-7.5
19	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	69.4	78.6	9.19
20	Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ	82.6	78.5	-4.11

№	Байгууллагын нэр	2021	2022	Өөрчлөлт
21	Говь-Алтай аймгийн ЗДТГ	68.6	76.3	7.76
22	Завхан аймгийн ЗДТГ	80.2	75.7	-4.43

## 2.2. Соёлын индекс

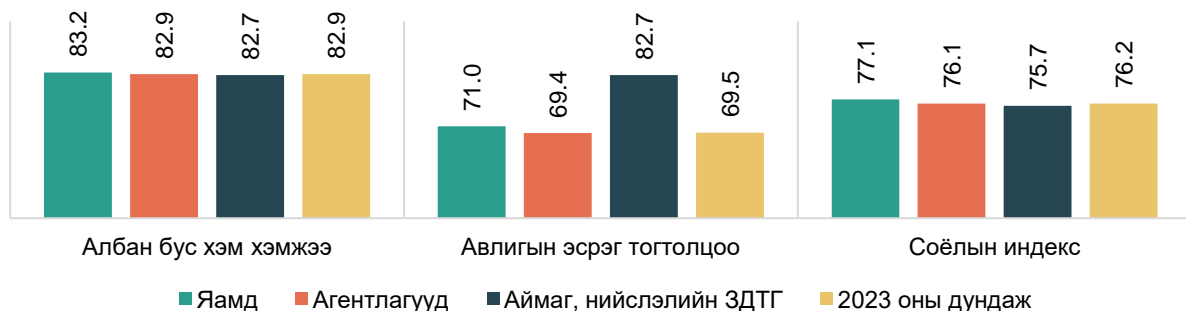
ДШБҮ-г тооцоход ашигласан эхний үзүүлэлт бол соёлын индекс юм. Соёлын индексийг тооцоходоо албан бус хэм хэмжээ болон авлигын эсрэг тогтолцоо гэсэн хоёр дэд үзүүлэлтийг ашигласан. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд соёлын индекс 76.2 болж өмнөх оноос 1.2 оноогоор нэмэгджээ. Гэсэн хэдий ч тус үнэлгээ нь ДШБҮ-ний дунджаас 6.0 оноогоор бага байна. Хэдийгээр албан бус хэм хэмжээ болон авлигын эсрэг тогтолцоотой холбоотой үзүүлэлтүүд нэмэгдсэн байгаа ч төрийн байгууллагын албан хаагчдын дунд албан үүргээ ил тодоор гүйцэтгэдэггүй, хувийн ашиг сонирхлоо дээгүүр тавьдаг, бусдын нөлөөнд автдаг, төрийн байгууллагуудын дунд авлигыг хянах дотоод хяналтын механизм бүрэн бүрэлдээгүй байдаг гэх зэрэг асуудлууд байсаар байгааг илэрхийлж байв. Соёлын индекс бага байгаа гол шалтгаан нь агентлагуудын соёлын индекс бөгөөд өмнөх оноос 1.4 оноогоор буурсан байна. Яамдын соёлын индекс өмнөх оноос 0.9 оноогоор, ЗДТГ-ын соёлын индекс 1.1 оноогоор тус тус өссөн байна.

График 2. Соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, оноор



Соёлын индексийг байгууллагуудын төрлөөр нь авч үзвэл аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын авлигын эсрэг тогтолцоо 82.7 оноогоор үнэлэгдсэн байгаа нь яамдын болон агентлагуудын үнэлгээтэй харьцуулахад маш их байна. Өөрөөр хэлбэл яамдын болон агентлагуудын албан хаагчидтай харьцуулахад ЗДТГ-ын албан хаагчдын дунд албан үүргээ ил тод байдлаар гүйцэтгэдэггүй, танил талынхаа нөлөөнд автаж, ашиг сонирхлоо дээгүүр тавих, бусдад дарамт, шахалт үзүүлэх, нөлөөлөх байдал харьцангуй бага байдаг гэсэн үг юм. Иймд яамд болон агентлагуудад энэ чиглэлээр дотоод үйл ажиллагаа, сургалт, хөтөлбөр аяныг зохион байгуулах нь үр дүнтэй.

График 3. Соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, байгууллагын төрлөөр

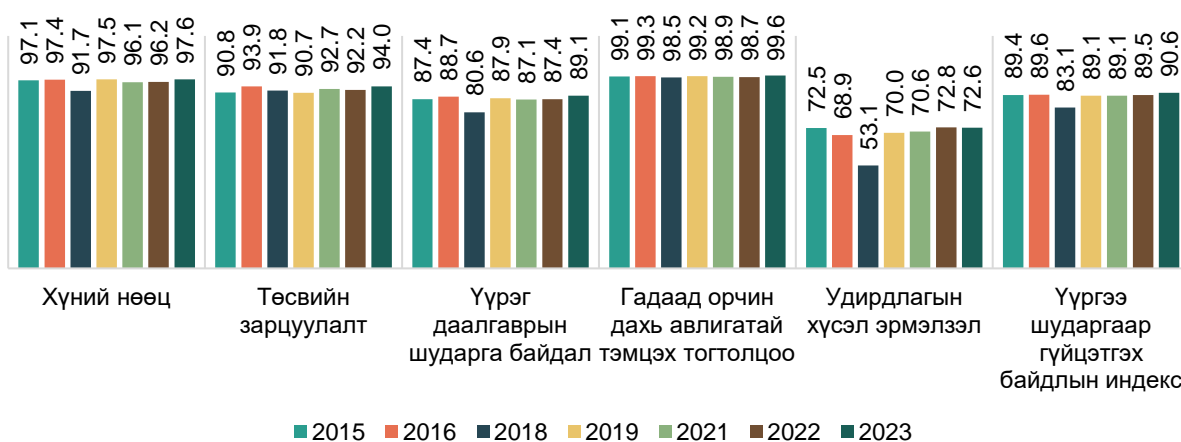


### 2.3. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс

ДШБҮ-г тооцоход ашигласан сүүлийн үзүүлэлт нь үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс юм. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс нь хүний нөөц, төсвийн хөрөнгийн зарцуулалт, үүрэг даалгаврын шударга байдал, гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх тогтолцоо, удирдлагын хүсэл, эрмэлзэл зэрэг 5 бүлгийн нэгж үзүүлэлтүүдээс хамаарч байна. Уг индексийг 2022 онтой харьцуулахад 1.1 оноогоор нэмэгджээ.

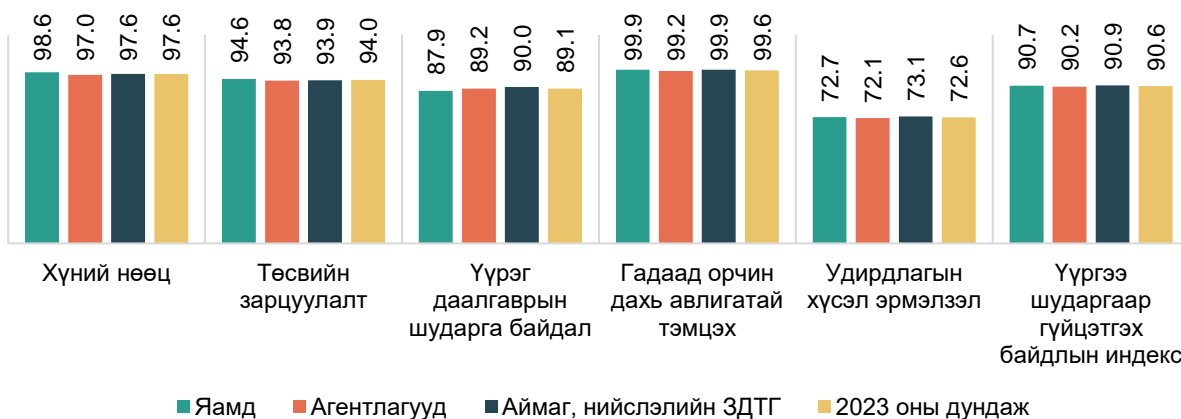
Индексийг хэмжихэд ашигласан 5 бүлгээс хамгийн тааруу үнэлэгддэг бүлэг нь удирдлагын хүсэл эрмэлзэл бөгөөд 2022 онтой харьцуулахад 0.2 оноогоор буурсан байв. Энэхүү үзүүлэлтээс бусад бүх үзүүлэлт нь өмнөх оноос өссөн бөгөөд үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийг бага хэмжээгээр өсөхөд нөлөөлжээ. Яамдын хувьд энэхүү индекс нь өмнөх оноос 1.0 оноогоор өссөн бол агентлагын индекс 0.4 оноогоор, ЗДТГ-ын индекс нь 0.7 оноогоор тус тус өссөн байна.

График 4. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, оноор



Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийг байгууллагын төрлөөр ангилан авч үзэхэд өмнөх оны үр дүнтэй төдийлөн ялгаа харагдахгүй байгаа боловч үүрэг даалгаврын шударга байдал, удирдлагын хүсэл, эрмэлзлийн үнэлгээ агентлагуудын хувьд ялимгүй бага байна. Дэд үзүүлэлтээс хамгийн их өссөн үзүүлэлт нь Яамдын төсвийн зарцуулалт бөгөөд өмнөх оноос 3.3 оноогоор өсөж 94.6 болсон байна.

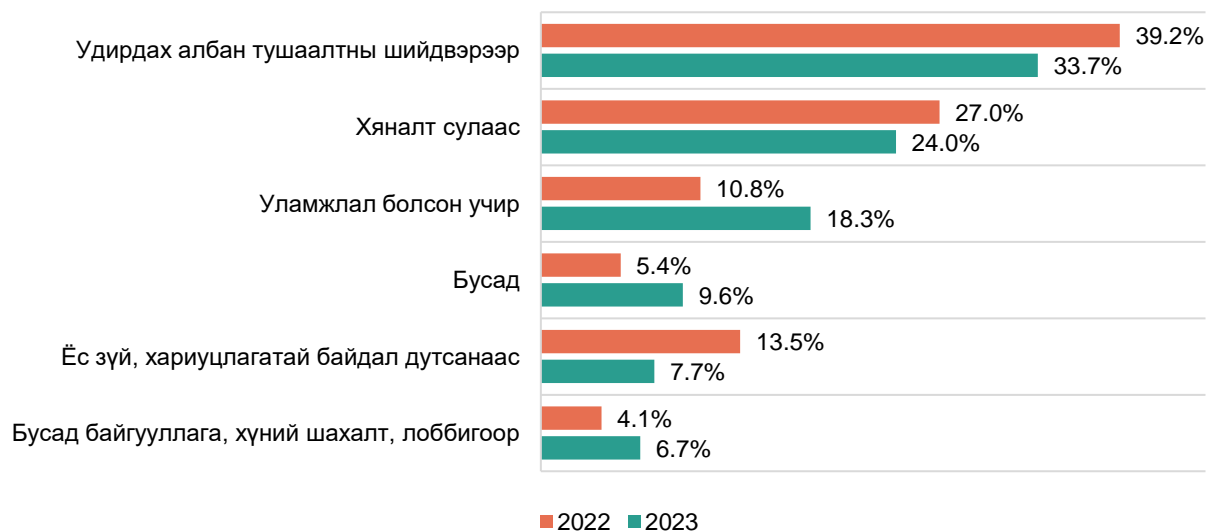
График 5. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс, дэд үзүүлэлтээр, байгууллагын төрлөөр



Төрийн албан хаагчдаас сүүлийн 12 сарын хугацаанд тухайн байгууллагад төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулсан тохиолдол байгаа эсэхийг тодруулахад 3 хувь нь

“тийм” гэж хариулсан нь 2022 онтой харьцуулахад 0.2 пунктээр нэмэгджээ. Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах болсон шалтгааныг тодруулахад 33.7 хувь нь удирдах албан тушаалтны шийдвэрээр, 24.0 хувь нь хяналт сул байдаг, 18.1 хувь нь уламжлал болсон учраас, 7.7 хувь нь ёс зүй хариуцлагатай байдал дутсанаас, 9.6 хувь нь бусад хэмээн тус тус хариулжээ.

**График 6. Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах болсон шалтгаан**



Хэдийгээр удирдлагын шийдвэрээр гэж хариулсан албан хаагчдын хувь 2022 онтой харьцуулахад 5.5 пунктээр буурсан боловч төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах явдал нь удирдлагын шийдвэртэй шууд хамааралтай байдаг нь хэвээр хадгалагдсаар л байна.

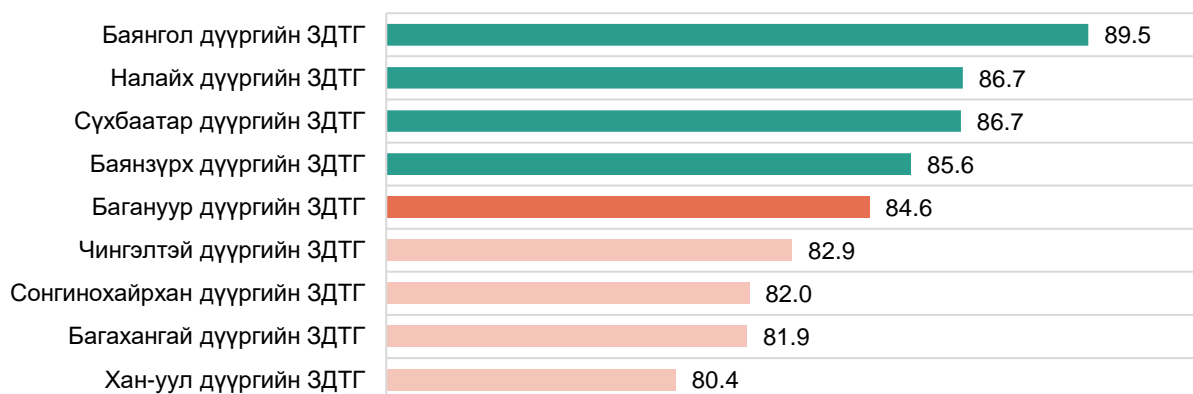
Мөн 2022 онтой харьцуулахад хяналт сул байдгаас шалтгаалан төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах болсон гэж хариулсан хариултын хувь 3.0 пунктээр буурсан нь холбогдох хууль, хяналтын байгууллагын төлөөллүүд энэ асуудалд анхаарал хандуулж ажилласныг илэрхийлж байна. Судалгаанд оролцогчдын хувьд байгууллагын авлигыг хянах дотоод механизм сул буюу илрүүлэх, хянах чиглэлд анхаарал бага хандуулдаг, энэ чиглэлд төлөвлөгөөт ажил бага хийдэг, авлига авсан хүнд тооцох хариуцлага ил тод биш байдаг, удирдлагын түвшинд ажилладаг хүмүүсийн авлигыг хянах, илрүүлэх хүсэл, эрмэлзэл бага байдаг зэрэг шалтгаан нь ийнхүү хариулахад нөлөөлжээ.

Харин уламжлал болсон учраас гэж хариулсан хариултын хувь 7.5 пунктээр нэмэгдсэн нь тэрхүү хэвшмэл сэтгэлгээг арилгах хүрээнд хийгдсэн ажлууд үр дүнгүй байсан нь харагдаж байна.

#### **2.4 Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ**

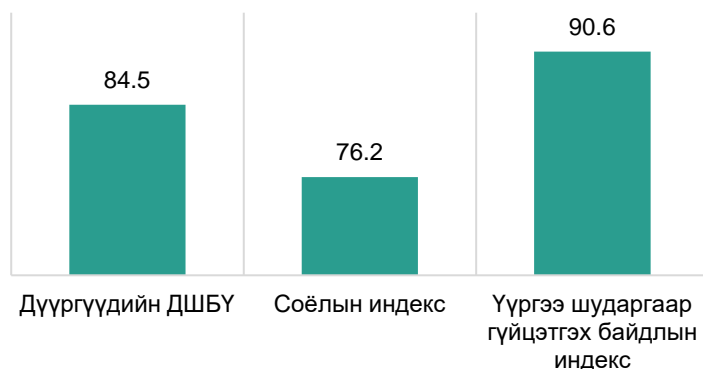
Энэ удаагийн судалгааны ажилд өмнө жилийн адил дүүргүүдийн ЗДТГ-ыг судалгаанд хамруулсан. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ-ний дундаж 84.5 байгаа нь ДШБҮ-ний дундажтай харьцуулахад 1.1 оноогоор илүү үр дүн юм. Дүүргүүдээс Баянгол дүүргийн ЗДТГ болон Налайх дүүргийн ЗДТГ хамгийн өндөр үнэлгээг авсан бол Багахангай болон Хан-Уул дүүргийн ЗДТГ-ууд хамгийн бага үнэлгээг авчээ. Дүүргүүдийн хувьд таван дүүрэг ДШБҮ-ний дунджаас дээгүүр үнэлэгдсэн байна. Хан-Уул дүүрэг хамгийн сүүлд ороход төсвийн зарцуулалт хамгийн их нөлөөлсөн бөгөөд өмнө оноос 22 оноогоор буурсан байна.

График 7. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ



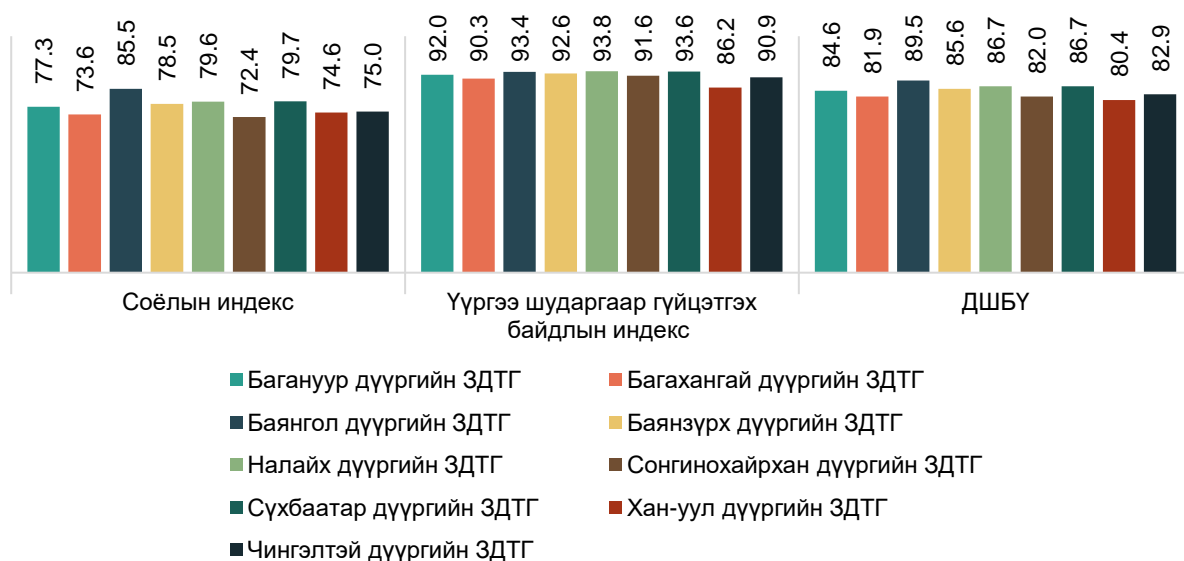
Дүүргүүдийн ДШБҮ-г соёлын индекс болон үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн хувьд харьцуулан дараах графикт харуулав. Графикаас харахад соёлын индекс 76.2, үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс 90.6 оноогоор үнэлэгдэж, хоёр индексийн хувьд ихээхэн зөрүүтэй байна. Өөрөөр хэлбэл дүүргийн ЗДТГ-уудад хүний нөөц, төсвийн зарцуулалт, үүрэг даалгаврын шударга байдал, гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх тогтолцоо, удирдлагын хүсэл эрмэлзлээс илүү албан хаагчдын албан үүргээ ил тод байдлаар гүйцэтгэдэггүй, танил талынхаа нөлөөнд автаж, ашиг сонирхлоо дээгүүр тавьдаг, бусдад дарамт, шахалт үзүүлэх, нөлөөлөх байдал түлхүү байдгийг илэрхийлж байна.

График 8. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, дэд



Соёлын индексийг дүүргүүдээр задлан үзэхэд Багахангай, Баянгол, Налайх, Сонгинохайрхан, Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ-ууд бусад дүүргээс бага оноогоор үнэлэгдсэн байна. Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн хувьд төдийлөн их ялгаа харагдахгүй бөгөөд ганцхан Хан-Уул дүүрэг 90 хүрэхгүй оноо авсан байна.

График 9. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ, дэд үзүүлэлтээр, дүүрэг тус бүрээр



Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын соёлын индекс бага оноогоор үнэлэгдсэн шалтгаан нь авлигын эсрэг тогтолцоо 70.5 оноогоор үнэлэгдсэнтэй шууд холбоотой байв. Тодруулбал өмнө жилийн адилаар дүүргүүдийн ЗДТГ-уудад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаар мэдээлэгчийг хамгаалсан тогтолцоо бүрэн нэвтрээгүй, авлигын зөрчил гаргасан албан хаагчдад холбогдох хариуцлагыг хүлээлгэх тогтолцоо хангалттай бүрдээгүй, авлигыг хянах дотоод механизм сул байгаа гэсэн үг юм. Дундаж үнэлгээнээс дээгүүр оноотой гурван дүүрэг байгаа бөгөөд үүнээс ганцхан Баянгол дүүрэг 80-с дээш оноо авсан байна.

Хүснэгт 8. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын соёлын индекс, дэд үзүүлэлтээр

№	Байгууллагын нэр	Албан бус хэм хэмжээ	Авлигын эсрэг тогтолцоо	Соёлын индекс
1	Баянгол дүүргийн ЗДТГ	88.2	82.8	85.5
2	Сүхбаатар дүүргийн ЗДТГ	88.8	70.7	79.7
3	Налайх дүүргийн ЗДТГ	89.9	69.3	79.6
4	Баянзүрх дүүргийн ЗДТГ	86.2	70.7	78.5
5	Багануур дүүргийн ЗДТГ	82.8	71.7	77.3
6	Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ	80.4	69.5	75.0
7	Хан-уул дүүргийн ЗДТГ	81.4	67.7	74.6
8	Багахангай дүүргийн ЗДТГ	80.3	66.9	73.6
9	Сонгинохайрхан дүүргийн ЗДТГ	80.0	64.8	72.4
<b>Дундаж үнэлгээ</b>		<b>84.2</b>	<b>70.5</b>	<b>77.3</b>

Дүүргүүдийн үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн нэгж үзүүлэлтүүдээс удирдлагын хүсэл эрмэлзэл 72.6 буюу хамгийн бага оноогоор үнэлэгджээ. Уг нэгж үзүүлэлтийг дүүргээр задлан харахад Багахангай дүүргийн ЗДТГ хамгийн бага буюу 70.2 оноо авсан байна.

**Хүснэгт 9. Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс**

№	Байгууллагын нэр	Хүний нөөц	Төсвийн зарцуулалт	Үүрэг даалгаврын шударга байдал	Гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх	Удирдлагын хүсэл эрмэлзэл	Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс
1	Багануур дүүргийн ЗДТГ	98.5	98.1	92.7	100.0	70.8	92.0
2	Багахангай дүүргийн ЗДТГ	99.6	92.7	89.2	100.0	70.2	90.3
3	Баянгол дүүргийн ЗДТГ	99.6	99.3	91.1	100.0	77.1	93.4
4	Баянзүрх дүүргийн ЗДТГ	99.8	98.9	95.8	100.0	68.6	92.6
5	Налайх дүүргийн ЗДТГ	99.3	96.7	93.0	100.0	79.9	93.8
6	Сонгинохайрхан дүүргийн ЗДТГ	98.5	96.6	90.8	100.0	72.1	91.6
7	Сүхбаатар дүүргийн ЗДТГ	99.8	99.4	97.4	100.0	71.3	93.6
8	Хан-уул дүүргийн ЗДТГ	99.6	76.4	85.9	96.7	72.4	86.2
9	Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ	98.7	98.1	87.1	100.0	70.8	90.9
<b>Дундаж үнэлгээ</b>		<b>99.3</b>	<b>95.1</b>	<b>91.4</b>	<b>99.6</b>	<b>72.6</b>	<b>91.6</b>

**2.5. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл**

ДШБҮ-д хамрагдсан албан хаагчдын 25.0 хувь нь төрийн захиргааны төв байгууллага буюу яам, 39.5 хувь нь төрийн захиргааны байгууллага буюу агентлаг, 35.5 хувь нь аймаг нийслэлийн ЗДТГ-ын төлөөлөл байсан. Албан хаагчдын ажилласан жилийн ангиллын хамгийн их хувийг буюу 42.8 хувийг 5 хүртэл жил ажилласан албан хаагчид эзэлж байв.

**Хүснэгт 10. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл**

№	Ангилал	Үзүүлэлт	Оролцогчдын тоо	Хувь
<b>Нийт</b>			<b>2,645</b>	<b>100.0</b>
1	Таны ажиллаж буй байгууллагын ангилал?	Төрийн захиргааны төв байгууллага буюу яам	660	25.0
		Төрийн захиргааны байгууллага буюу агентлаг	1,045	39.5
		Засаг даргын Тамгын газар	940	35.5
2	Та энэ салбар байгууллагад нийтдээ хэдэн жил ажиллаж байна вэ?	5 хүртэл жил	1,131	42.8
		5-10 жил	607	22.9
		10-20 жил	660	25.0
		20-оос дээш жил	247	9.3



### БҮЛЭГ 3. МОНГОЛ УЛС ДАХ АВЛИГЫН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛ

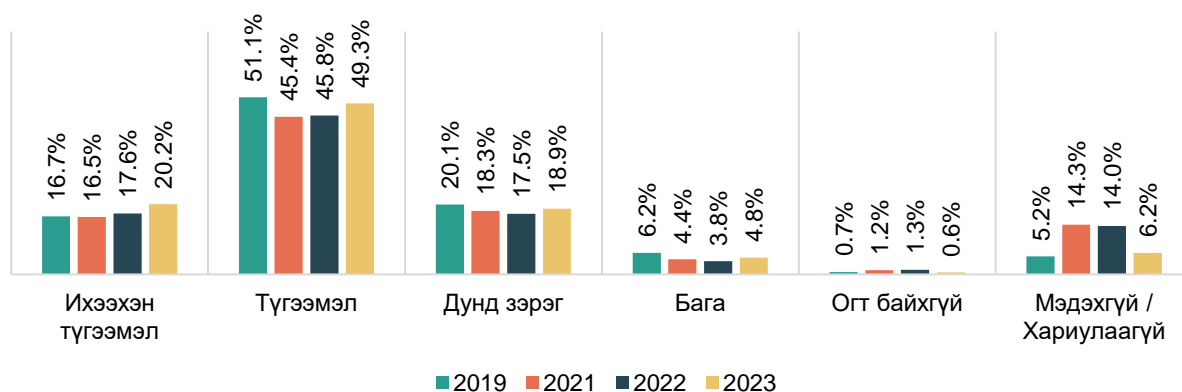
Энэхүү бүлэгт Монгол Улс дах авлигын шалтгаан, нөхцөл, авлига хамгийн их тархсан институтийн талаар болон ирэх 2 жил авлигын нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдөх талаарх төсөөллийг харуулсан үр дүнг орууллаа.

#### 3.1. Монгол Улс дах авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал

Монгол Улсын авлигын өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хэр түгээмэл байна вэ? гэсэн асуултаар тодруулсан ба хариултуудын хувьд ихээхэн түгээмэл, түгээмэл, дунд зэрэг, бага, огт байхгүй, мэдэхгүй гэсэн хариултуудын үр дүнг авч дараах байдлаар нэгтгэсэн.

Төрийн байгууллагын албан хаагчдын дийлэнх хувь нь буюу 49.3 хувь нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг хэмээн хариулжээ. Энэхүү үр дүнг 2019 онтой харьцуулахад 1.8 пунктээр буурсан, 2022 онтой харьцуулахад 3.5 пунктээр өссөн дүн юм. Харин ихээхэн түгээмэл байдаг хэмээн хариулсан хариултын хувь 2023 онд 20.2, 2022 онд 17.6, 2019 онд 16.7 хувийг тус тус эзэлж байв. Энэхүү дүр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл судалгаанд хамрагдсан 10 албан хаагч тутмын 6 нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг гэдэгтэй санал нэгдэж байв.

График 10. Монгол Улсын авлигын өнөөгийн байдал, оноор



Монгол Улсад авлига түгээмэл байгаа гэсэн хариулт өөрчлөгдөхгүй байгаа шалтгааныг тодруулахад төрийн өндөр дээд албан тушаалтнуудын зүй зохисгүй үйлдлүүд болон тухайн гэм буруутай үйлдэлдээ тохирсон хариуцлага хүлээдэггүй байдал, түүнтэй тэмцэж буй эрх бүхий байгууллагуудын манлайлал, улс төрийн намын нөлөө зэрэг нь судалгаанд оролцогчдыг ийнхүү хариулахад нөлөөлжээ.

#### 3.2. Авлига хамгийн их тархсан институц

Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институц аль нь болохыг тодруулахад дийлэнх нь “Шүүх”, “Газрын алба”, “Гаалийн байгууллага”, “Эрүүл мэндийн байгууллага”, “Улс төрийн нам” гэж хариулсан байна. Энэхүү үр дүнг 2022 онтой харьцуулахад “Газрын алба” 1.5 пунктээр өссөн, “Эрүүл мэндийн байгууллага” 3.9 пунктээр Буурсан, “Улс төрийн нам” 2.1 пунктээр өссөн, “Гаалийн байгууллага” 0.5 пунктээр буурсан, харин “Шүүхийн байгууллага” хамгий их буюу 4.6 пунктээр өсөж нэгдүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна.

**Хүснэгт 11. Монгол Улсад авлига их тархсан институц, оноор**

№	Төрөл	2022 оны эрэмбэ	2023 оны эрэмбэ	2022 оны үнэлгээ	2023 оны үнэлгээ
1	Шүүх	2	1	50.0%	54.6%
2	Газрын алба	1	2	50.8%	52.3%
3	Гаалийн байгууллага	5	3	48.4%	47.9%
4	Эрүүл мэндийн байгууллага	3	4	49.6%	45.7%
5	Улс төрийн нам	6	5	39.0%	41.1%
6	Боловсролын байгууллага	7	6	31.3%	31.5%
7	Прокурорын байгууллага	8	7	28.8%	29.6%
8	Цагдаагийн байгууллага	9	8	27.8%	26.9%
9	Төрийн захиргааны байгууллага яам, агентлаг	11	9	26.0%	26.7%
10	Хэвлэл мэдээллийн байгууллага	12	10	23.7%	24.9%
11	Татварын байгууллага	10	11	27.5%	23.4%
12	Нутгийн захиргааны байгууллага	13	12	18.7%	20.1%
13	Мэргэжлийн хяналтын байгууллага	4	13	49.4%	18.9%
14	Хувийн хэвшил	15	14	6.4%	7.8%
15	Төрийн бус байгууллага	14	15	6.5%	7.5%
16	Бусад	16	16	4.5%	5.6%

Албан хаагчид дээрх хүснэгтэд онцолсон 5 байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцлох болсон нь тэдэнд өдөр тутам тулгамдаж буй асуудлаас шалтгаалсан байна.

Тухайлбал эрүүл мэндийн байгууллагуудын хүртээмжгүй байдал, ачаалал, цалин хангамж хүрэлцээгүй байдаг нь үйлчлүүлэгчдийн бухимдлыг ихээхэн төрүүлдэг билээ. Мөн үйлчлүүлэгчдийн эрүүл мэндийн байгууллагаар үйлчлүүлэхдээ бэлэг сэлт өгөхгүй бол чанартай үйлчилгээ авч чадахгүй гэж боддог, шаардлага хангалттай тавьдаггүй зэрэг зан төлөв нь энэ салбарыг авлига их тархсан гэж үзэхэд нөлөөлж байна. Хамгийн бодит жишээ бол жирэмсэн эхчүүд төрөх эмнэлэгт очиход эмч, сувилагч, асрагч нарт гарыг нь цайлгах мөнгө өгөхгүй бол загнах, анхаарал бага хандуулах, анхлан төрөгчид шаардлагатай заавар, зөвлөгөөг өгөхгүй байх зэргээр нялх биетэй эхчүүдийг сэтгэл санааны дарамтанд оруулдаг. Үүнээс шалтгаалан зарим боломжтой эхчүүд өндөр төлбөртэй хувийн эмнэлэгт амаржихыг илүүд үздэг болсон байна.

Шүүхийн байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад шүүгч нар шийдвэрлэж буй хэргийн мөн чанарыг илэрхийлэх үнэн бодит байдлыг харгалзан үзэж хэргийг шийдвэрлэхээс илүү хэн нэгэн хүний ашиг сонирхолд нийцүүлэн хуулийг хэрэглэж, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг тохиолдол нэлээдгүй байдагтай холбоотой байв.

Газрын албын авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад тухайн байгууллагын албан хаагчдын хүртээмжгүй байдал, ачаалал зэргээс хамааран үйлчлүүлэгчид ажлаа түргэн хугацаанд бүтээх гэж мөнгө, төгрөг, бэлэг, сэлт өгдөг, үүнийг уламжлал болсон зүйл гэж андууран албан хаагчид “гар харах” байдал түгээмэл байдагтай холбоотой гэж тайлбарлажээ.

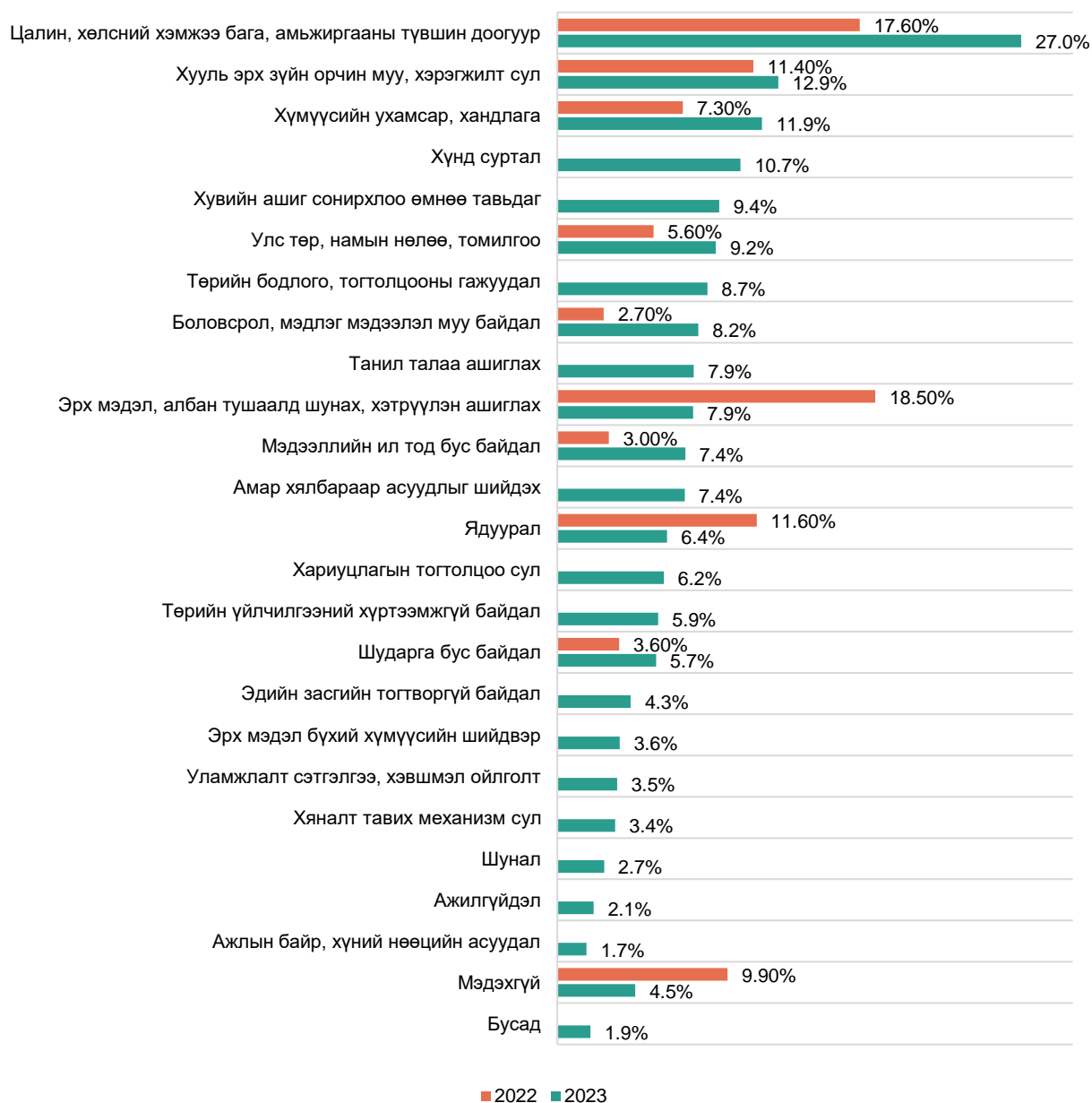
Гаалийн байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад гаалийн байцаагчид авлигал өгсөн хүний гаалийн бүрдүүлэлтийг хамгийн түрүүнд хийж өгдөг, үүнийг хянах, илрүүлэх дотоод хяналт сул байдагтай холбоотой гэж судалгаанд оролцогчид дурдсан байв.

Улс төрийн намыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад ажил, албан тушаалд томилох, албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулах, хэтрүүлэх, эдгээрийг даган нийтийн эд хөрөнгийг төрөл бүрээр завших болон сонгогчдын саналыг худалдан авах явдал, намын санхүүжилтийн механизм, сонгуулийн санхүүжилтийн механизм, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил гэх мэт зүйлс голлох үүрэг гүйцэтгэж байна.

### 3.3. Монгол Улс дах авлигын шалтгаан

Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсын авлигын шалтгааныг тодруулахад 27.0 хувь нь цалин, хөлсний хэмжээ бага, амьжиргааны түвшин муу, 12.9 хувь нь хууль эрх зүйн орчин мээ хэрэгжилт сул, 11.9 хувь нь хүмүүсийн ухамсар хандлага, 10.7 хувь нь хүнд сурталтай холбоотой хэмээн хариулжээ. Харин нийт судалгаанд оролцогчдын 4.5 хувь нь энэ талаар хэлж мэдэхүй байна гэж хариулсан байв.

График 11. Монгол Улс дахь авлигын үндсэн шалтгаан

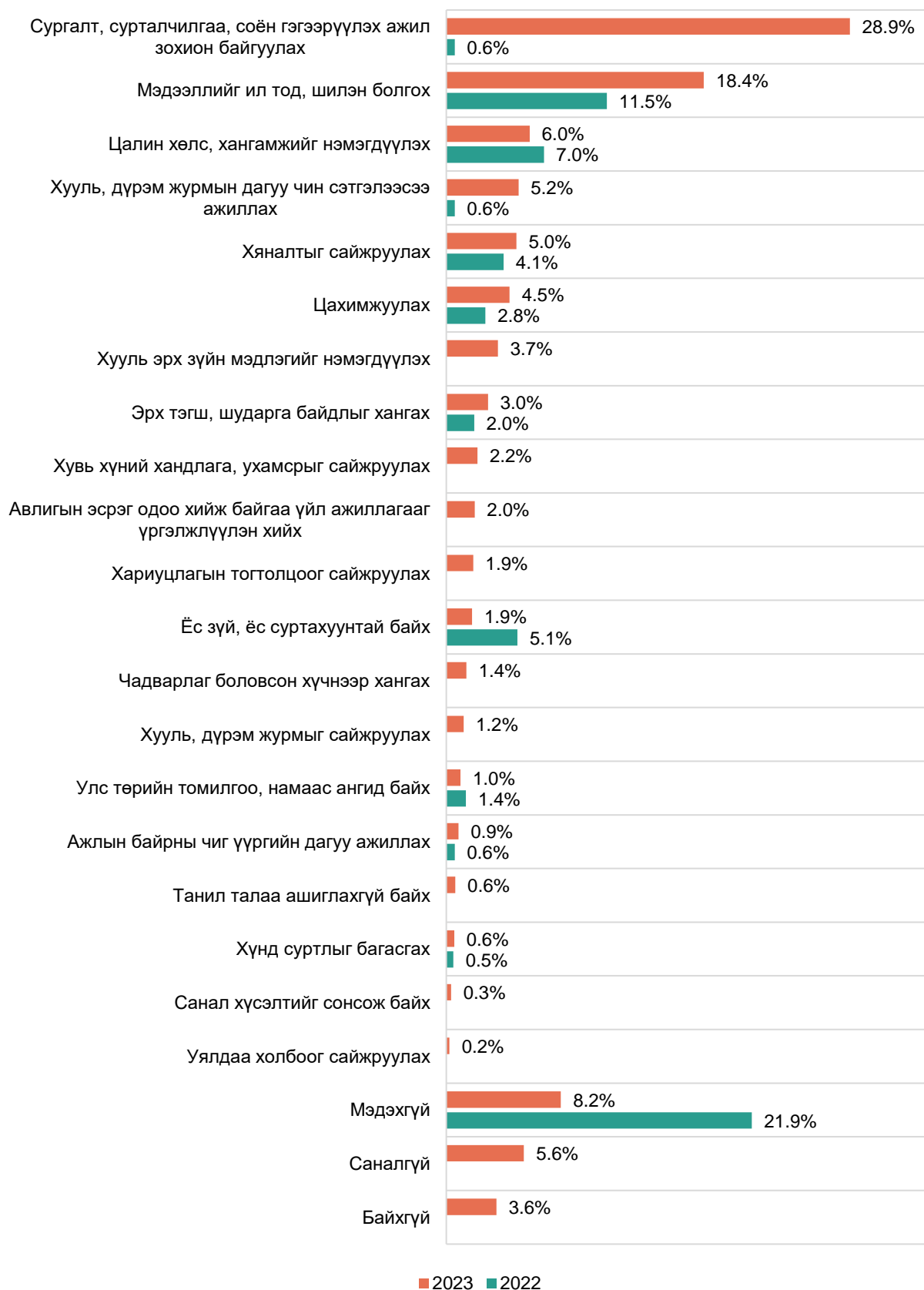


Судалгаанд оролцогчдын хариултын хувийг байгууллагын төрлөөр нь нарийвчлан авч үзвэл албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг гэж хариулсан оролцогчдын дийлэнх нь яам, агентлагийн төлөөлөл байсан бол цалин, орлого бага гэж хариулсан оролцогчид аймаг, нийслэлийн ЗДТГ-ын төлөөлөл давамгайлж байсан.

Мөн авлигыг илрүүлэх, таслан зогсоох, урьдчилан сэргийлэх үүрэг бүхий байгууллагууд томоохон хэргүүдийг онцлон авч үзэж шийдвэрлэдэг боловч үүний цаана нуугддаг маш олон жижиг авлигатай холбоотой хэргийг анзаардаггүй, арга хэмжээ авдаггүй нь төрийн байгууллагуудын авлигыг бууруулахад ахиц дэвшил гаргаж чадахгүй байна гэж судалгаанд оролцогчид хариулж байсан юм.

Албан хаагчдын хувьд авлигаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд 28.9 хувь нь “сургалт сурталчилгаа соён гэгээрүүлэх ажил зохион байгуулах, 18.4 хувь нь “мэдээллийг ил тод, нээлттэй болгох”, 6.0 хувь нь цалин хөлс хангамжийг нэмэгдүүлэх, 5.2 хувь нь хууль дүрэм журмын дагуу чин сэтгэлээсээ ажиллах, 5.0 хувь нь хяналтыг сайжруулах зэрэг ажлыг нэн тэргүүнд хийх шаардлагатай гэж үзжээ.

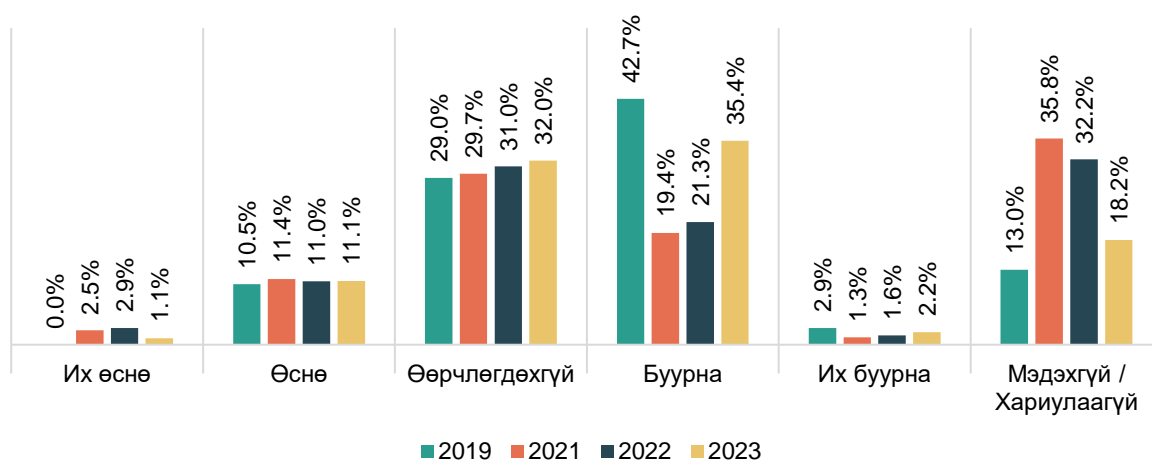
График 12. Авлигыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэхийн тулд та юу хийх шаардлагатай гэж үзэж байна вэ?, албан хаагчдын хувьд



### 3.4. Ирэх 2 жилд Монгол Улс дах авлигын түвшин хэрхэн өөрчлөгдөх талаарх төсөөлөл

Монгол Улсын ирэх 2 жилийн авлигын нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос ирэх 2 жилд Монгол Улс дахь авлигын түвшин хэр өөрчлөгдөх вэ? гэсэн асуултаар тодруулсан ба хариултуудын хувьд их өснө, өснө, өөрчлөгдөхгүй, буурна, их буурна, мэдэхгүй гэсэн хариултуудын үр дүнг авч нэгтгэсэн. Судалгаанд оролцсон 10 оролцогч 32 хувь нь ирэх 2 жилийн хугацаанд Монгол Улсад авлигын нөхцөл байдал өөрчлөгдөхгүй хэмээсэн бол 35.4 хувь нь буурна 11.1 хувь нь өснө гэж үзсэн байна. Өмнө жилийнхтэй харьцуулж үзвэл буурна гэсэн хариулт 14.1 пунктээр өссөн байна. Энэ нь төрийн байгууллагуудын авлигын эсрэг хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа нь сайн хэрэгжиж байгааг илрэл юм.

График 13. Ирэх 2 жилд Монгол Улс дах авлигын түвшин хэрхэн өөрчлөгдөх талаарх төсөөлөл

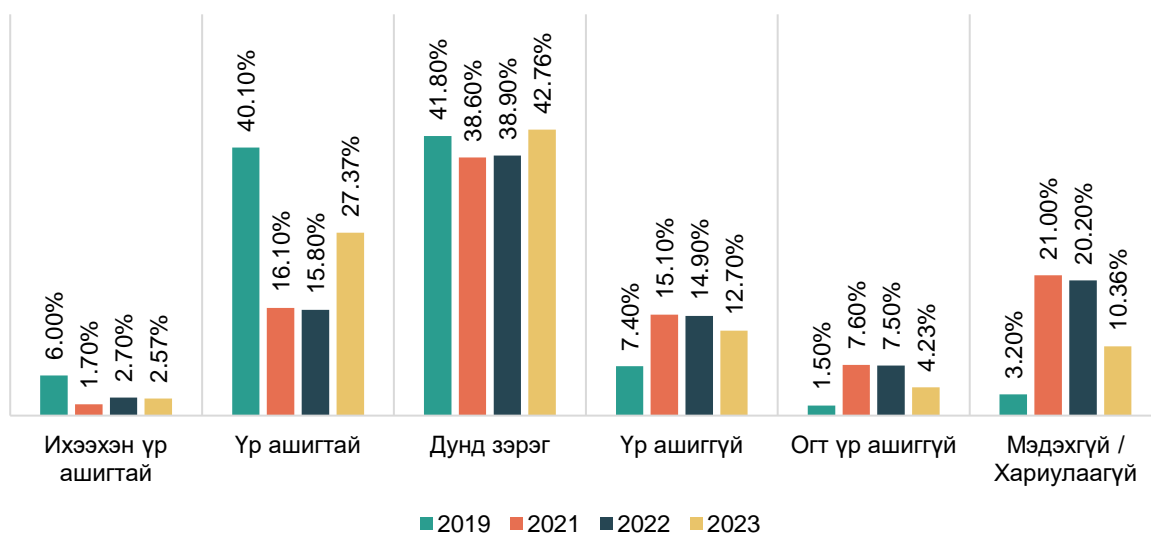


## БҮЛЭГ 4. АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН

Энэхүү бүлэгт “Авлигатай тэмцэх газар”-ын үйл ажиллагааны үр дүнгийн талаар орууллаа.

Судалгаанд оролцогчдоор АТГ-ын үйл ажиллагааг үнэлүүлж үр дүнг 2019 болон 2021, 2022 онуудтай харьцууллаа. Тодруулбал ихээхэн үр ашигтай гэж үзсэн оролцогчдын хувь 2019 онтой харьцуулахад 3.43 пунктээр буурсан, 2022 онтой харьцуулахад 0.03 пунктээр бууржээ. Харин үр ашигтай гэж хариулсан оролцогчдын хувь 2019 онтой харьцуулахад 12.73 пунктээр буурчээ, 2022 онтой харьцуулахад 11.57 пунктээр өсчээ. Үр ашиггүй гэж хариулсан хариултын хувь 2019 онтой харьцуулахад 5.3 пунктээр нэмэгдсэн, 2022 онтой харьцуулахад 2.20 пунктээр буурсан бол огт үр ашиггүй гэж хариулсан хувь өмнөх онтой харьцуулахад 3.17 пунктээр буурчээ.

График 14. Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааны үнэлгээ, оноор



## ДҮГНЭЛТ

---

Төрийн байгууллагыг авлигаас ангид байлгах, урьдчилан сэргийлэх, авлига үүсэх шалтгаан нөхцөлийг арилгах чиглэлд хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны нэг хэлбэр нь ШБҮ-ний судалгаа юм. Судалгааны үр дүнд үндэслэн авлигын шалтгаан нөхцөлийг илрүүлэн тэдгээрийг арилгахад чиглэгдсэн үйл ажиллагаа нь үр дүнд хүрч байгаа бөгөөд ДШБҮ-ний үр дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтэд хүрч байна.

- ДШБҮ өмнөх онтой харьцуулахад 1.2 оноогоор өссөн байв. Агентлагуудын ДШБҮ нь хамгийн их өсөлт үзүүлэхэд ойн газар, шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар, төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар гэх мэт өндөр ДШБҮ-тэй газрууд шинээр орж ирсэн нь нөлөөлснөөс гадна дунджаас доогуур үнэлгээтэй байсан мэргэжлийн хяналтын газар татан буугдсантай холбоотой юм.
- ДШБҮ-г тооцоход ашигласан үзүүлэлт болох Соёлын индекс 76.2 оноогоор үнэлэгдсэн нь 2022 онтой харьцуулахад 1.2 оноогоор өссөн байв. Энэхүү үр дүн нь ДШБҮ-ийн дундаж үнэлгээнээс 6.0 оноогоор бага байгаа бөгөөд албан бус хэм хэмжээ болон авлигын эсрэг тогтолцооны өсөлт маш бага байгаатай холбоотой юм. Төрийн байгууллагуудад албан хаагчдын хэм хэмжээг хэтрүүлэн ашиглах тохиолдол нэлээдгүй байдаг бөгөөд тухайн байгууллагад авлигын эсрэг тогтолцоо хангалттай бүрдээгүй зэргээс шалтгаалж байсан тул цаашид төрийн байгууллагууд энэ чиглэлд дотоод үйл ажиллагаагаа илүү сайжруулах шаардлагатай.
- ДШБҮ-г тооцоход ашигласан үзүүлэлт болох төсвийн зарцуулалтыг зарим тохиолдолд яагаад зориулалтын бусаар ашигладаг болохыг тодруулахад удирдлагын шийдвэрээр гэж хариулсан албан хаагчдын хувь 2022 онтой харьцуулахад 0.2 пунктээр нэмэгдсэн бөгөөд төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах явдал нь удирдлагын шийдвэртэй шууд хамааралтай байдаг нь өмнөх оны адил хэвээр хадгалагдсаар л байна. Харин уламжлал болсон учраас гэж хариулсан хариултын хувь 7.5 пунктээр нэмэгдсэн нь тэрхүү хэвшмэл сэтгэлгээг арилгах хүрээнд хийгдсэн ажлууд үр дүнгүй байсан нь харагдаж байна.
- Дүүргүүдийн ЗДТГ-ын ДШБҮ-ний дундаж 84.5 байгаа нь ДШБҮ-ний дундажтай харьцуулахад 1.1 оноогоор илүү үр дүн юм. Дүүргүүдээс Баянгол дүүргийн ЗДТГ болон Налайх дүүргийн ЗДТГ хамгийн өндөр үнэлгээг авсан бол Багахангай болон Хан-Уул дүүргийн ЗДТГ-ууд хамгийн бага үнэлгээг авчээ. Өмнөх онд бүх дүүргүүд ДШБҮ-ны дунджаас дээгүүр үнэлэгдэж байсан бол энэ онд 5 болж буурсныг онцлон тэмдэглэж байна.
- Монгол Улсад авлига түгээмэл байгаа гэсэн хариулт өөрчлөгдөхгүй байгаа шалтгааныг тодруулахад төрийн өндөр дээд албан тушаалтнуудын намын нөлөөлөл болон хүнд суртлын нөлөө зэрэг нь судалгаанд оролцогчдыг ийнхүү хариулахад нөлөөлжээ. Тодруулбал өнгөрсөн хугацаанд хийгдсэн бодитой ажил байхгүй, авлигын эсрэг төлөвлөгдсөн үйл ажиллагаа нь зөвхөн яриа, мэдээ болж үлддэг, соён гэрээрүүлэх ажлууд хүртээмж муутай, хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байдаг нь нөлөөлсөн байна. Иймд цаашид хууль, хяналтыг чангатгах, төрийн өндөр албан тушаалтнуудын манлайлал, санаачлагыг нэмэгдүүлэх, иргэдэд авлигын эсрэг сэтгэлгээг суулгах ажлуудыг зохион байгуулах шаардлагатай.
- Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институц аль нь болохыг тодруулахад дийлэнх нь “Шүүх”, “Газрын алба”, “Гаалийн байгууллага”, “Эрүүл мэндийн байгууллага”, “Улс төрийн нам” гэж хариулсан байна. Энэхүү үр дүнг



2022 онтой харьцуулахад “Газрын алба” 1.5 пунктээр өссөн, “Эрүүл мэндийн байгууллага” 3.9 пунктээр Буурсан, “Улс төрийн нам” 2.1 пунктээр өссөн, “Гаалийн байгууллага” 0.5 пунктээр буурсан, харин “Шүүхийн байгууллага” хамгий их буюу 4.6 пунктээр өсөж нэгдүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. Тухайлбал эрүүл мэндийн байгууллагуудын хүртээмжгүй байдал, ачаалал, цалин хангамж хүрэлцээгүй байдаг нь үйлчлүүлэгчдийн бухимдлыг ихээхэн төрүүлдэг билээ. Мөн үйлчлүүлэгчдийн эрүүл мэндийн байгууллагаар үйлчлүүлэхдээ бэлэг сэлт өгөхгүй бол чанартай үйлчилгээ авч чадахгүй гэж боддог, шаардлага хангалттай тавьдаггүй зэрэг зан төлөв нь энэ салбарыг авлига их тархсан гэж үзэхэд нөлөөлж байна. Хамгийн бодит жишээ бол жирэмсэн эхчүүд төрөх эмнэлэгт очиход эмч, сувилагч, асрагч нарт гарыг нь цайлгах мөнгө өгөхгүй бол загнах, анхаарал бага хандуулах, анхлан төрөгчид шаардлагатай заавар, зөвлөгөөг өгөхгүй байх зэргээр нялх биетэй эхчүүдийг сэтгэл санааны дарамтанд оруулдаг. Үүнээс шалтгаалан зарим боломжтой эхчүүд өндөр төлбөртэй хувийн эмнэлэгт амаржихыг илүүд үздэг болсон байна.

- Шүүхийн байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад шүүгч нар шийдвэрлэж буй хэргийн мөн чанарыг илэрхийлэх үнэн бодит байдлыг харгалзан үзэж хэргийг шийдвэрлэхээс илүү хэн нэгэн хүний ашиг сонирхолд нийцүүлэн хуулийг хэрэглэж, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг тохиолдол нэлээдгүй байдагтай холбоотой байв.
- Газрын албын авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад тухайн байгууллагын албан хаагчдын хүртээмжгүй байдал, ачаалал зэргээс хамааран үйлчлүүлэгчид ажлаа түргэн хугацаанд бүтээх гэж мөнгө, төгрөг, бэлэг, сэлт өгдөг, үүнийг уламжлал болсон зүйл гэж андууран албан хаагчид “гар харах” байдал түгээмэл байдагтай холбоотой гэж тайлбарлажээ.
- Гаалийн байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад гаалийн байцаагчид авлигал өгсөн хүний гаалийн бүрдүүлэлтийг хамгийн түрүүнд хийж өгдөг, үүнийг хянах, илрүүлэх дотоод хяналт сул байдагтай холбоотой гэж судалгаанд оролцогчид дурдсан байв.
- Улс төрийн намыг авлига хамгийн их тархсан институц хэмээн онцолсон шалтгааныг тодруулахад ажил, албан тушаалд томилох, албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулах, хэтрүүлэх, эдгээрийг даган нийтийн эд хөрөнгийг төрөл бүрээр завших болон сонгогчдын саналыг худалдан авах явдал, намын санхүүжилтийн механизм, сонгуулийн санхүүжилтийн механизм, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил гэх мэт зүйлс голлох үүрэг гүйцэтгэж байна.
- Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсын авлигын шалтгааныг тодруулахад 27 хувь нь цалин хөлсний хэмжээ бага амьжиргааны зардал өндөр, 12.9 хувь нь хууль эрх зүйн орчин муу хэрэгжилт сул, 11.9 хувь нь хүмүүсийн ухамсар хандлага, 10.7 хувь нь хүнд суртал, 9.4 хувь нь хувийн ашиг сонирхлоо өмнөө тавьдаг гэж хариулсан байна. Эдгээр шалтгаанууд нь ихэвчлэн хууль хяналтын байгууллагын анхаарал хяналт муу бөгөөд иргэд албан хаагчдын өөрсдийн ашиг сонирхлын төлөө авлигал өгч, авах сэтгэлгээнээс үүдсэн асуудлууд байна. Тиймээс цаашид хууль хяналтын байгууллагагын үйл ажиллагааг илүү сайжруулж, иргэд рүү чиглэсэн сургалт соён гэгээрүүлэх ажлыг хийж хэрэгжүүлэх хэрэгтэй.
- Судалгааны үр дүнгээс үзвэл судалгаанд оролцогчдын хамгийн их буюу 28.9% нь Сургалт сурталчилгаа, соён гэгээрүүлэх ажил зохион байгуулах гэж хариулсан байна.

Мөн дараах үйл ажиллагаануудыг хийж хэрэгжүүлбэл ДШБҮ өсөх магадлалтай гэж үзсэн байна Үүнд:

- Мэдээллийг ил тод шилэн болгох
  - Цалин хөлс, хангамжийг нэмэгдүүлэх
  - Хууль, дүрэм журмын дагуу чин сэтгэлээсээ ажиллах
  - Хяналтыг сайжруулах
  - Цахимжуулах
  - Хууль эрх зүйн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх
  - Эрх тэгш, шударга байдлыг хангах
  - Хувь хүний хандлага ухамсрыг сайжруулах
- Судалгаанд оролцогчдоор АТГ-ын үйл ажиллагааг үнэлүүлж үр дүнг 2019 болон 2021, 2022 онтой харьцуулахад дунд зэрэг хэмээн үнэлсэн үнэлгээний хувь зонхилж байсан. Энэ үзүүлэлт нь 2019 оноос хойш онцын өсөлт гарахгүй явсаар байгаа бөгөөд АТГ-с хийж хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны тоо цөөхөн бөгөөд хэрэгжүүлсэн ажил нь оновчтой болохгүй байгааг илтгэж байна.
  - Судалгаанд оролцогчид авлигаас ашиг хонжоо олдог учраас тэмцэх хүсэл эрмэлзэл байдаггүй, иймээс ирэх жилүүдэд авлигын нөхцөл байдал өөрчлөгдөхгүй гэж тайлбарлаж байна.

## ХАВСРАЛТУУД

### ХАВСРАЛТ 1. ТҮҮВРИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХУВААРИЛАЛТ

No.	Байгууллагын нэр	Албан хаагч
1	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	50
2	Барилга, хот байгуулалтын яам	30
3	Батлан хамгаалах яам	30
4	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам	50
5	Гадаад харилцааны яам	50
6	Зам, тээврийн хөгжлийн яам	50
7	Сангийн яам	50
8	Соёлын яам	30
9	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам	30
10	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам	50
11	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	50
12	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам	50
13	Эрүүл мэндийн яам	50
14	Эрчим хүчний яам	30
15	Эдийн засаг, хөгжлийн яам	30
16	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам	30
17	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	30
18	Онцгой байдлын ерөнхий газар	50
19	Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар	15
20	Стандарт, хэмжил зүйн газар	50
21	Цаг уур, орчны шинжилгээний газар	20
22	Гаалийн ерөнхий газар	30
23	Татварын ерөнхий газар	50
24	Цагдаагийн ерөнхий газар	50
25	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар	50
26	Архивын ерөнхий газар	30
27	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар	50
28	Гадаадын иргэн, харьяатын газар	50
29	Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар	30
30	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	30
31	Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар	20
32	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	30
33	Биеийн тамир, спортын улсын хороо	30
34	Соёл, урлагийн газар	10
35	Иргэний нисэхийн ерөнхий газар	50
36	Ашигт малтмал, газрын тосны газар	50
37	Мал эмнэлгийн үржлийн газар	20
38	Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар	50
39	Оюуны өмчийн газар	30
40	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар	15
41	Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар	20
42	Усны газар	15
43	Үндэсний геологийн алба	15
44	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	20
45	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар	30
46	Боловсролын ерөнхий газар	30
47	Ойн газар	15
48	Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар	30
49	Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар	30

№.	Байгууллагын нэр	Албан хаагч
50	Архангай аймгийн ЗДТГ	30
51	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	30
52	Баянхонгор аймгийн ЗДТГ	30
53	Булган аймгийн ЗДТГ	30
54	Говь-Алтай аймгийн ЗДТГ	30
55	Говьсүмбэр аймгийн ЗДТГ	30
56	Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ	30
57	Дорноговь аймгийн ЗДТГ	30
58	Дорнод аймгийн ЗДТГ	30
59	Дундговь аймгийн ЗДТГ	30
60	Завхан аймгийн ЗДТГ	30
61	Орхон аймгийн ЗДТГ	30
62	Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ	30
63	Өмнөговь аймгийн ЗДТГ	30
64	Сүхбаатар аймгийн ЗДТГ	30
65	Сэлэнгэ аймгийн ЗДТГ	30
66	Төв аймгийн ЗДТГ	30
67	Увс аймгийн ЗДТГ	30
68	Ховд аймгийн ЗДТГ	30
69	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	30
70	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	30
71	Нийслэлийн ЗДТГ	80
72	Багануур дүүргийн ЗДТГ	20
73	Багахангай дүүргийн ЗДТГ	15
74	Баянгол дүүргийн ЗДТГ	30
75	Баянзүрх дүүргийн ЗДТГ	30
76	Налайх дүүргийн ЗДТГ	15
77	Сонгинохайрхан дүүргийн ЗДТГ	30
78	Сүхбаатар дүүргийн ЗДТГ	30
79	Хан-уул дүүргийн ЗДТГ	30
80	Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ	30
<b>Нийт</b>		<b>2,645</b>

## ХАВСРАЛТ 2. ДШБҮ – 2023, ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ҮР ДҮН

№	Байгууллагын нэр	Албан бус хэм хэмжээ	Авлигын эсрэг тогтолцоо	Соёлын индекс	Хүний нөөц	Төсвийн зарцуулалт	Үүрэг даалгаврын шударга байдал	Гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх	Удирдлагын хүсэл эрмэлзэл	Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс	ДШБҮ
<b>Яам</b>		<b>83.2</b>	<b>71.0</b>	<b>77.1</b>	<b>98.6</b>	<b>94.6</b>	<b>87.9</b>	<b>99.9</b>	<b>72.7</b>	<b>90.7</b>	<b>83.9</b>
1	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	80.5	72.5	76.5	99.1	67.2	87.4	100.0	70.8	84.9	80.7
2	Барилга, хот байгуулалтын яам	82.5	68.7	75.6	99.8	99.8	93.3	100.0	71.7	92.9	84.2
3	Батлан хамгаалах яам	87.1	81.3	84.2	99.4	98.9	95.6	100.0	80.7	94.9	89.5
4	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам	83.4	68.0	75.7	99.5	99.1	86.9	100.0	69.4	91.0	83.4
5	Гадаад харилцааны яам	88.7	68.8	78.7	97.7	95.4	92.5	100.0	70.7	91.3	85.0
6	Зам, тээврийн хөгжлийн яам	81.5	65.3	73.4	99.9	99.6	90.9	100.0	71.4	92.4	82.9
7	Сангийн яам	83.7	75.0	79.4	97.7	95.6	85.2	100.0	75.3	90.8	85.1
8	Соёлын яам	84.5	72.2	78.4	99.5	94.3	85.6	100.0	74.4	90.8	84.6
9	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам	80.1	70.2	75.1	98.7	99.8	86.6	100.0	69.9	91.0	83.1
10	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам	72.7	60.5	66.6	96.3	88.5	66.2	100.0	64.0	83.0	74.8
11	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	83.5	71.1	77.3	98.5	93.0	91.0	100.0	70.6	90.6	84.0
12	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам	80.5	70.5	75.5	99.3	95.8	81.9	100.0	72.0	89.8	82.7
13	Эрүүл мэндийн яам	78.8	67.3	73.0	92.5	92.6	81.2	99.0	68.9	86.8	79.9
14	Эрчим хүчний яам	84.4	67.0	75.7	100.0	98.8	92.7	100.0	75.7	93.4	84.6
15	Эдийн засаг, хөгжлийн яам	90.5	79.8	85.1	99.8	96.1	94.6	100.0	82.8	94.7	89.9
16	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам	89.6	77.2	83.4	100.0	99.7	94.2	100.0	74.7	93.7	88.6
<b>Агентлаг</b>		<b>82.9</b>	<b>69.4</b>	<b>76.1</b>	<b>97.0</b>	<b>93.8</b>	<b>89.2</b>	<b>99.2</b>	<b>72.1</b>	<b>90.2</b>	<b>83.2</b>
17	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	81.2	69.5	75.4	98.7	96.8	88.0	96.7	71.5	90.3	82.9
18	Онцгой байдлын ерөнхий газар	89.8	83.2	86.5	98.1	94.7	89.9	100.0	74.0	91.3	88.9
19	Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар	88.9	76.9	82.9	99.7	100.0	96.3	100.0	77.8	94.7	88.8
20	Стандарт, хэмжил зүйн газар	89.2	72.7	81.0	99.4	99.8	94.4	100.0	72.8	93.3	87.1
21	Цаг уур, орчны шинжилгээний газар	82.4	68.2	75.3	98.5	98.9	88.0	100.0	76.5	92.4	83.8
22	Гаалийн ерөнхий газар	72.7	56.5	64.6	96.0	93.0	89.5	100.0	65.9	88.9	76.7
23	Татварын ерөнхий газар	80.8	70.6	75.7	97.9	97.8	87.2	100.0	77.5	92.1	83.9
24	Цагдаагийн ерөнхий газар	77.9	74.5	76.2	93.3	96.8	79.0	100.0	75.2	88.9	82.5
25	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар	83.0	73.9	78.4	95.5	97.6	94.0	99.0	73.6	91.9	85.2
26	Архивын ерөнхий газар	84.8	71.3	78.1	100.0	99.6	96.6	100.0	72.2	93.7	85.9
27	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар	85.7	74.3	80.0	97.3	96.8	93.7	100.0	72.3	92.0	86.0
28	Гадаадын иргэн, харьяатын газар	84.2	80.1	82.2	99.3	98.7	93.1	99.0	78.5	93.7	87.9
29	Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар	82.2	64.6	73.4	98.6	98.2	93.3	98.3	72.4	92.2	82.8
30	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	81.2	63.8	72.5	77.2	72.7	78.0	96.7	64.5	77.8	75.1
31	Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар	82.0	74.7	78.4	97.5	96.1	90.1	95.0	70.3	89.8	84.1
32	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	89.8	79.2	84.5	99.3	98.4	93.9	100.0	80.4	94.4	89.5
33	Биеийн тамир, спортын улсын хороо	68.6	51.5	60.1	97.3	52.6	80.6	98.3	62.0	78.2	69.1
34	Соёл, урлагийн газар	80.5	61.0	70.7	98.9	97.7	87.2	100.0	66.7	90.1	80.4
35	Иргэний нисэхийн ерөнхий газар	72.8	62.5	67.6	94.0	90.4	82.2	98.0	64.7	85.9	76.8
36	Ашигт малтмал, газрын тосны газар	76.5	59.8	68.2	98.2	82.2	84.5	99.0	64.4	85.6	76.9
37	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар	76.7	56.2	66.5	99.1	96.9	56.0	100.0	61.9	82.8	74.6
38	Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар	85.1	74.3	79.7	99.4	99.4	92.5	100.0	78.2	93.9	86.8
39	Оюуны өмчийн газар	82.9	68.6	75.8	98.3	96.0	90.4	100.0	58.9	88.7	82.2
40	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар	74.0	58.5	66.2	99.2	58.7	88.7	96.7	62.8	81.2	73.7

№	Байгууллагын нэр	Албан бус хэм хэмжээ	Авлигын эсрэг тогтолцоо	Соёлын индекс	Хүний нөөц	Төсвийн зарцуулалт	Үүрэг даалгаврын шударга байдал	Гадаад орчин дахь авлигатай тэмцэх	Удирдлагын хүсэл эрмэлзэл	Үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индекс	ДШБУ
41	Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар	80.3	70.1	75.2	100.0	100.0	91.8	100.0	70.8	92.5	83.9
42	Усны газар	88.1	65.8	76.9	95.0	97.7	91.5	100.0	75.7	92.0	84.5
43	Үндэсний геологийн алба	81.7	65.2	73.5	87.7	99.4	93.3	100.0	72.4	90.5	82.0
44	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	96.3	84.2	90.2	99.5	100.0	98.1	97.5	85.5	96.1	93.2
45	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар	87.0	71.9	79.5	99.8	97.6	91.2	98.3	65.7	90.5	85.0
46	Боловсролын ерөнхий газар	88.0	73.7	80.9	98.4	95.5	92.9	100.0	77.2	92.8	86.9
47	Ойн газар	85.9	73.6	79.7	98.2	98.7	96.3	100.0	77.1	94.0	86.9
48	Шүүхийн шинжилгээний ерөнхий газар	84.1	70.1	77.1	93.0	96.1	86.5	100.0	71.4	89.4	83.3
49	Төрийн цахим үйлчилгээний зохицуулалтын газар	90.1	70.0	80.0	99.8	99.5	94.0	100.0	88.9	96.4	88.2
<b>ЗДТГ</b>		<b>82.7</b>	<b>68.6</b>	<b>75.7</b>	<b>97.6</b>	<b>93.9</b>	<b>90.0</b>	<b>99.9</b>	<b>73.1</b>	<b>90.9</b>	<b>83.3</b>
50	Архангай аймгийн ЗДТГ	87.6	72.9	80.2	99.6	90.3	90.4	100.0	68.2	89.7	85.0
51	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	75.3	60.7	68.0	97.2	88.8	85.4	100.0	74.7	89.2	78.6
52	Баянхонгор аймгийн ЗДТГ	81.4	61.0	71.2	99.0	93.6	90.6	100.0	73.3	91.3	81.3
53	Булган аймгийн ЗДТГ	88.3	70.3	79.3	99.8	98.3	94.7	100.0	74.5	93.5	86.4
54	Говь-Алтай аймгийн ЗДТГ	77.1	57.4	67.3	99.1	72.0	88.8	100.0	67.3	85.4	76.3
55	Говьсүмбэр аймгийн ЗДТГ	89.3	78.0	83.6	97.9	96.5	92.0	100.0	80.0	93.3	88.4
56	Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ	77.2	60.1	68.7	98.0	87.8	84.7	100.0	71.1	88.3	78.5
57	Дорноговь аймгийн ЗДТГ	76.2	73.3	74.7	72.7	96.7	88.0	100.0	73.0	86.1	80.4
58	Дорнод аймгийн ЗДТГ	85.6	77.6	81.6	99.2	98.4	92.4	100.0	75.6	93.1	87.4
59	Дундговь аймгийн ЗДТГ	86.5	72.4	79.4	99.6	96.0	93.4	100.0	80.7	93.9	86.7
60	Завхан аймгийн ЗДТГ	76.1	55.4	65.8	98.2	84.0	83.8	98.3	64.1	85.7	75.7
61	Орхон аймгийн ЗДТГ	88.0	81.5	84.7	99.8	97.4	95.5	100.0	82.3	95.0	89.9
62	Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ	80.3	63.8	72.0	99.3	98.3	93.1	100.0	73.4	92.8	82.4
63	Өмнөговь аймгийн ЗДТГ	88.1	70.6	79.3	98.7	97.3	93.9	100.0	74.4	92.9	86.1
64	Сүхбаатар аймгийн ЗДТГ	80.4	69.5	75.0	99.1	97.6	89.7	100.0	68.2	90.9	83.0
65	Сэлэнгэ аймгийн ЗДТГ	88.5	75.1	81.8	99.8	97.8	95.3	100.0	74.4	93.5	87.6
66	Төв аймгийн ЗДТГ	85.0	67.1	76.1	97.8	94.7	88.2	100.0	75.3	91.2	83.6
67	Увс аймгийн ЗДТГ	79.5	71.1	75.3	100.0	98.2	88.2	100.0	71.0	91.5	83.4
68	Ховд аймгийн ЗДТГ	83.8	66.1	75.0	97.5	95.7	89.7	100.0	73.4	91.3	83.1
69	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	78.8	67.3	73.0	97.4	97.1	84.7	100.0	67.7	89.4	81.2
70	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	82.3	68.8	75.5	98.5	94.8	85.7	100.0	74.2	90.6	83.1
71	Нийслэлийн ЗДТГ	83.7	69.9	76.8	99.3	95.2	91.3	99.7	72.3	91.5	84.2
<b>Дүүрэг</b>		<b>84.2</b>	<b>70.5</b>	<b>77.3</b>	<b>99.3</b>	<b>95.1</b>	<b>91.4</b>	<b>99.6</b>	<b>72.6</b>	<b>91.6</b>	<b>84.5</b>
72	Багануур дүүргийн ЗДТГ	82.8	71.7	77.3	98.5	98.1	92.7	100.0	70.8	92.0	84.6
73	Багахангай дүүргийн ЗДТГ	80.3	66.9	73.6	99.6	92.7	89.2	100.0	70.2	90.3	81.9
74	Баянгол дүүргийн ЗДТГ	88.2	82.8	85.5	99.6	99.3	91.1	100.0	77.1	93.4	89.5
75	Баянзүрх дүүргийн ЗДТГ	86.2	70.7	78.5	99.8	98.9	95.8	100.0	68.6	92.6	85.6
76	Налайх дүүргийн ЗДТГ	89.9	69.3	79.6	99.3	96.7	93.0	100.0	79.9	93.8	86.7
77	Сонгинохайрхан дүүргийн ЗДТГ	80.0	64.8	72.4	98.5	96.6	90.8	100.0	72.1	91.6	82.0
78	Сүхбаатар дүүргийн ЗДТГ	88.8	70.7	79.7	99.8	99.4	97.4	100.0	71.3	93.6	86.7
79	Хан-уул дүүргийн ЗДТГ	81.4	67.7	74.6	99.6	76.4	85.9	96.7	72.4	86.2	80.4
80	Чингэлтэй дүүргийн ЗДТГ	80.4	69.5	75.0	98.7	98.1	87.1	100.0	70.8	90.9	82.9



ШУДАРГА ЁС,  
ХӨГЖИЛ  
ДЭВШИЛД

**Энэхүү судалгааны тайланг “Авлигатай тэмцэх газар”-ын захиалгаар “Эс Ай Си Эй” ХХК бэлтгэв. Тайланд тусгагдсан мэдээлэл нь захиалагчийн өмч тул зөвшөөрөлгүйгээр хуулбарлах, хувиан олшруулахыг хориглоно.**

## **ЭС АЙ СИ ЭЙ ХХК**

Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8 хороо,  
Ж.Самбуугийн гудамж, Блюмон оффис, 7 давхар

Утас: 70126009

Цахим хуудас: [www.sica.mn](http://www.sica.mn)

И-мэйл: [information@sica.mn](mailto:information@sica.mn)